

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

XLIII. KÖTET.

(1911. JANUÁR, FEBRUÁR, MÁRCZIUS, ÁPRILIS, MÁJUS, JUNIUS.)

BUDAPEST.

A HÉT KIADÓHIVATALA

VIII., NÉPSZINHÁZ-UTCZA 22. SZ.

50487

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap		Lap		Lap
Arczképek.		Lynkeusz: Tüzijáték a vármegyében		Juhász Gyula: Ovid tavaszdala ..	216
Aczél Ilona	343	— A demokrácia nevében	177	— Dicsőség	282
Barát Armin	319	— A Priamos	231	— Excalibur	330
Barkóczy Sándor báró	381	— Fekete vizeken	329	— A bucsuzás szonettje	394
Bánffy Dezső báró	346	Paganel: Hányan vagyunk	361	— (Horvát Henrik) Hódolat	410
Madarassy-Beck Miksa	168	— A cigány	1	Kelen László: Tristia	123
Bosnyák Zoltán	215	— A ridai orvos	17	— A karikákhoz a szemem alatt ..	155
Chorin Ferencz	413	— A földgáz	33	— Jöjjetek	200
Góthné Kertész Ella	29	— Elfogyó országok	65	— Con sordino	306
Harmath Hedvig	358	— A végrendelet	129	— Ami elmúlt	388
Hieronymi Károly	298	— A földgáz	145	Kiss József: A kapitány	241
Hieronymi Mariska	135	— A paraszt nábob	161	— Perronon	361
Hock János	396	— A kuruzslók	183	Kosztolányi Dezső: (Conrad Ferdinánd Mayer) Halottak kara ..	82
Ivánfi Jenő	126	— Katonadolog	193	— Kinai vers a szép évről	134
Kármán Mór	150	— Czilinder és szalonkabát	209	Kun József: Feleségemnek	250
Kelemen Samu	373	— Öld meg	281	Kuthy Sándor: Téli este csöndje	194
Labia Mária	205	— Az Akadémiáról	301	M. Korniss Aranka: A vers	87
Lindh Marcella	7	— A gyámoltalanok városa	365	Lengyel Ernő: Kisvárosi délután ..	168
Lőrinczy György	39	Szekula Jenő: Csoroszllya	386	— Sirvers	346
Medek Anna	94	Semper: Szegény Cook	6	Marczali Poli: Hazatérve	258
Muck Károly	238	Syrion: Houndsditch	25	Migray József: (Richard Dehmel) Aratódal	266
Péter király	287	— Színészek, színésznők	107	Mindszenti István: Porcellán-szer-visz	266
Polnay Jenő	274	— Après moi	148	Nagy Béla: Fuga	226
Prohászka Ottokár	393	— Paterno contra Trigona	166	Nógrádi Pap Dezső: Virágének	291
Rosenberg Gyula	70	— Buschthiehrad hercege	198	Redey Tivadar: Nostalgia	34
Szerémi	246	— A Kurz-probléma	249	— Áhitat-órán	231
Szilágyi Géza	191	— Football-dicsőség	265	— A te zongorád	398
Szomorj Dezső	62	— Mahler	339	Somlyó Zoltán: Parlamentaire	162
		—en: Egy év után	97	Szabolcsi Lajos: Walkür	25
				— Téli szerelem	66
Krónikák.		Költemények.		— Egy régi deák bucsuja	117
Arne: A rang	53	Bródy Miksa: Sabina rabszolgája	378	— Tavaszi románcz	178
— A pestis	103	Doleschall Ervinné: Ezer éves	50	— Tavaszi látogatás	314
— Tolvajnyelv	113	— Ma fáj még	353	— Levél	364
— Salamon kincsei	322	Falu Tamás: Ősz	2	Szilágyi Géza: Csoda	130
— A katonai javaslatok	349	— Éjjél	39	— Zarándokok	130
Cholnoky Viktor: Achim András	337	— Fiamnak	146	— Semmit el nem érek	130
— A császár lánya	374	Faragó József: Hazám ege	252	— Tüzes korona	130
— Levegő és föld	415	Forbáth Sándor: Óda a fehér kezekhez	266	Telekes Béla: Ó, mily csodanyárba	150
Kóbor Tamás: Pornográfia	49	— Adagio	402	Turóczi József: Őszi éjjel	18
— Leánykereskedelem	71	S. Fodor Erzsike: Tél a Don mellett	114	— Égi séta	210
— Perverz szerelem stb.	86	Gáspár Kornél: Szivarfüst	98	Vajthó László: (Lenau) Álomhatalmak	70
— Rothschild-halál	119	Groh István: Zsoltárok VI.	7	— A szegény vándorlegény	104
— Reakció	225	Hangay Sándor: Lázadó hajós éneke	324	— Mikor a fák dalolnak	336
— Fekete megváltás	242	Juhász Gyula: Ugy szeretem	54	— (Otto Erich von Hartleben) Kik cimborák közt	417
— Frivol és alacsony	313	— Alvó erdő	184		
— Az osztrák választások	409				
Lehotai: Bécs	81				
— Mozgóképek a moziról	134				

	Lap
Novellák, rajzok és szin- darabok.	
Antal Sándor: Kivert kutyák ..	14
— A trondhjemi herczeg kíséreté- ben 82, 98, 114, 136, 150, 162, 178, 194, 210, 229, 250, 271	
— A harmadik ember	346
Bizony László: Utra készen	338
Bródy Sándor: Az automobil	7
Herman Bang: Megemlegetsz	254
Frederic Boutet: A kísértet	370
Csáth Géza: A kut	51
Cholnoky Viktor: Apa	394
Ernst Hardt: Józsué, a János pap lába	417
Georges Courteline: Tódor gyufát keres	287
Max Danthendey: A yabaze-i vi- torlácsónakok esti fényben 169,	184, 200
Falu Tamás: Majális 282, 302, 319, 330, 350, 366	
Anatole Francé: A modern nő lé- lektana	270
Hajó Sándor: Fiuk és leányok ..	34
Homonnai Albert: Jézus Krisztus és a szegény zsidó	274
Johannes v. Jansen: Louison 382,	398
Kóbor Tamás: Jakab, a tücsök ..	3
— Az uton odáig	267
— Réggel	362
Kosztolányi Dezső: Hussz Krisz- tina csodálatos története	66
— Tizenhárom gonosz kislány	243
— Ozsónna	298
— Menyegző	378
Krudy Gyula: A nagyapám jó tán- czos volt	40
— Hogy adják el a hazát?.....	410
Lengyel Géza: Az ajtó	226
Molnár Ferenc: A meg nem értett nők	146
Rózsahegy Kálmánné: Nyári al- konyatban	72
Szabóné Nogáll Janka: A lezke..	130
— A felelős	314
Szabolcsi Lajos: A faun halála ..	253
Shaw Bernát: A szonettek fekete asszonya	55
Sabján István: Az ifjú költőről szóló mese	414
Tömörkény István: Egy szöke- vényről	19
Helen Talbot Kummer: Mese vagy valóság	216, 233
Albert v. Trentini: Ninnie nászutja	87
Gustaw Wied: Mörten Finbo	104
— Rózsák	120
— Csókok kertje	248

	Lap
Saison.	
Bücheron: Junius	420
Czövek: A képviselőpiknik	155
Kárpáti Aurél: Kibiczek a Duna- parton	124
Kóbor Tamás: Nadrágvadászat ..	171
Kosztolányi Dezső: Skála.....	27
— Szemetesláda	59
Lehotai: A mindenható baczillus előtt	123
Maitre Jacques: Szépségverseny a színházban.....	75
— Időszerű rigmusok 92, 157, 172, 187, 341, 355	
— Egy divathölgy levele a jövő szá- zadból	139
— Parasztdráma	235
— Husvétii könyvpiacz	257
— Tavaszébredés Nyiregyházán ..	276
— Blumensteg	291
— Ellénparkklub	306
— Látogatás a kuplészerzőnél ..	324
— Kérdezni fognak és te nem fogsz felelni	372
— Testedzés	389
— Monte-Carló Abbáziában	404
— Megyünk nyaralni.....	419
Maximus: A kis stréber	219
Syrion: Papirosvilág	10
— Farsangi monológ	41
— Tátra	90
Vegyes tárczacikkek.	
Kóbor Tamás: A mult az idegzetben	402
Poloniusz: A Kegyelmes Ur kísére- tében	286, 305
Sztrókay Kálmán: Csodák	74
— Komikus problémák	154
— en: Politikai szilánkok 24, 38, 69, 133, 215, 290, 318, 335, 369,	397
Színház, Művészet.	
Czövek: Drághi Éva esküje.....	141
— A zseni	189
— Vízkéreszt, vagy amit akartok..	222
— Utánam	260
— Gustaw Wied komédiája	278
— Shakespeare-cziklus	295
Feleky Géza: Az Angelusz	261
— Nagy Zsiga	262
— Nők a nemzeti szalónban	263
— A Nyolczak kiállítása	295
Fodor Gyula: A karmester művé- szete I.	29
— A karmester művészete II.....	78
— A kőfalón tul	110
— Balet premier	175
— A bolond	189

	Lap
Fodor Gyula: Janette menyegzője	311
— A rózsalovag	358
— Wiener Blut	375
— Az Operaház évadja	392
Gerő Ödön: Öreg skótok, ifju ma- gyarok	46
— Székely Bertalan emléke	95
— Rippl-Rónai-kiállítás	190
— Az ünnepi tárlat	239
Lehotai: A medikus	78
Lengyel Géza: Mezőkövesdi bál ..	30
— Ösztöndíjak	205
Jules Renard: Színházi szikrák ..	327
Szabolcsi Lajos: A milliő	222
— Éljen a király	278
— Bánk bán	310
— Epilóg	406
Kosztolányi Dezső: Fiuk és leányok	44
— Anatole	158
— Sire	174
— Parasztkok	221
— Móricz Zsigmond három kis da- rabja	237
— Reinhardt	294
— Janika, — Hamvazószerda ..	357
— Szent Sebestyén mártirhalála ..	391
n: Tess	279
P—n: A próféta	142
— Májusi fagy	205
A rajongó Bolzay-lány	62
Pór Bertalan	95
Az arczkép	110
Oedipus király	126
Grafika	206
Erlanger úr	261
Utópiák.....	423
Irodalom.	
Fodor Gyula: Molnár Géza	223
Fóti Lajos: Stendhal szobra	79
— Marie Claire	159
Kárpáti Aurél: Lovik Károly új könyvei	207
Lector: A Franklin Kézi Lexikona	175
Lehotai: A beteg regénye	343
Sebestyén Károly: Kóbor Tamás könyvei	111
— Pseudo-Erymanthos	263
— Lirai Antologia	327
Szikra: Nóra és mi	62
Cholnoky Viktor: Máb királyné ..	208
i. l.: A veszedelmes életkor.....	128
M. G.: Szilágyi Géza versköte	191
P—n: Rimszótár, rimek, stb. ..	407
Sz. L.: Hétágú sip	143
— Gyulai Pál	127
M.: Kiss József felolvas	45
—sz.: Hegyen-völgyön	376
Bródy Sándor novellakomédiái ..	16

Ezenkívül minden számban TOLL ÉS TÖR és INNEN-ONNAN, művészeti, irodalmi és színházi rovatok.
Képzőművészet. Zene. Közgazdaság. Heti-Posta stb.

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

XXII. évfolyam.

ALAPÍTÁSI ÉV 1810.

Haltenberger Béla
vegyi tisztító gyára
KASSA

Női ruhák, férfi-ruhák, ke-
lengyeneműek, függönyök,
fehérneműek a **legszebben**
tisztítatnak.

Gallérok, kézelők **tükörfénnel**
Ruhák **festése** a **legszebb**
kivitelben.

Bőrkabátok **festése.**

◆ PROSPEKTUS BÉRMENTVE. ◆

A HÉT

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

most

VIII. Nővérház utca 22.

LINDH MARCZELLA

bécsi nemzetközi vadászkiállítás perzsiai pavillonjának megvétele folytán

Haas Fülöp és Fiai cég

Gizella-téri áruházában rendezett KIÁLLITÁS alkalmából

=====*a mesés szépségü*=====

PERZSA-SZŐNYEGEK

=====*fegyverek és műtárgyak alkalmi áron adatnak el.*=====

Kézimunka

bevásárlása előtt hozassa meg legutolsó kézimunka-értéstitomet, mely 228 negyedretű oldalon 3150 rajzot tartalmaz és tulszárnyalja az összes eddig megjelent árjegyzékeket.

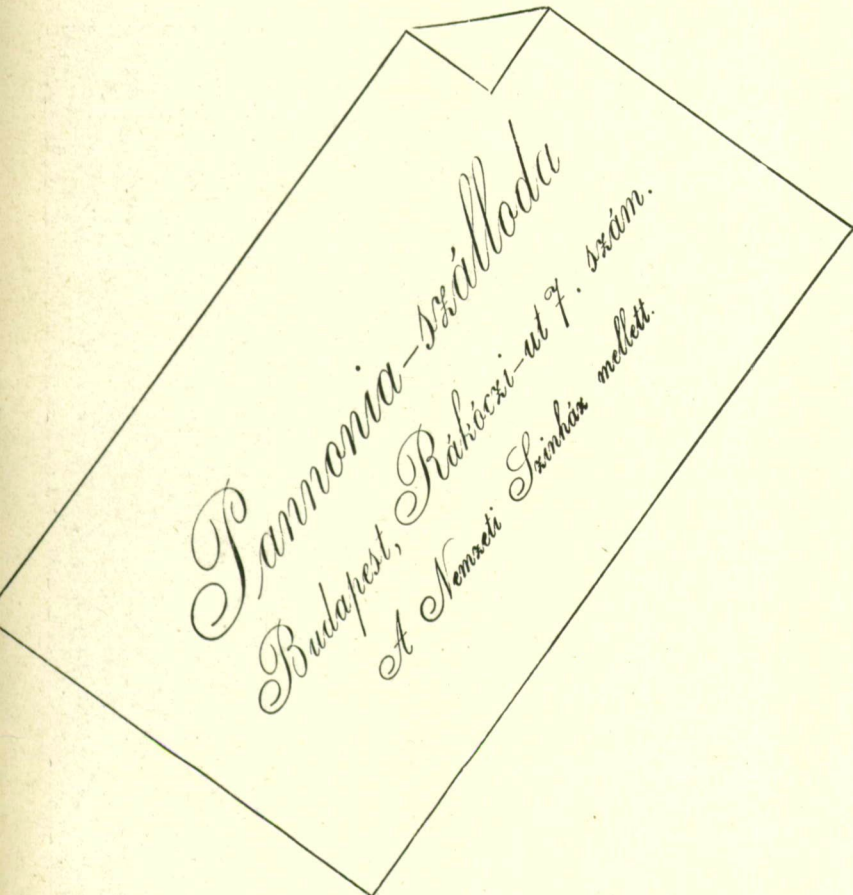
Vidékre ingyen és bérmentve küldöm.

Bérczi D. Sándor

kézimunka-nagyiparos

Budapest, VI. ker., Dessewffy-
utca 5. sz., saját áruházában.

Alapítva 1883. :: Telefon 109-06.

Ha három évig bérel
a „Harmonia“ részv.-társaságnál
Budapest, IV., Váci-utca 20.

egy új zongorát,

három év múlva

öné a zongora.

A bérleti díjak a zongora értékének megfelelőleg állapítatnak meg, és pedig havonként 20, 25, 30, 40 vagy 50 koronában.

A HÉT ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGY ÉVRE 20 ÉS FÉL ÉVRE 10 KORONA

gölgelkezés előtt fél pohár

— SCHMIDTHAUER-féle —

— nálata valódi áldás gyomorbaajosok —

Igmándi keserűviz

az elrontott gyomrot 2-3 óra alatt teljesen rendbe hozza. Kis üveg 40 fill.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.
Telefonszám: 61—38.
Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊗— Budapest, január hó 1. ⊗—

Január elsejével kezdődik az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése december végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.

Félévre 10 kor.

Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Hányan vagyunk?

— decz. 30.

A jövő héten aktuálisvá válik már a kérdés, hogy hányan is vagyunk tehát tulajdonképpen? Még csak a kérdés válik aktuálisvá a jövő héten, a rá való felelet aktualitását még hosszabb idő, nagy és keservesen izzadságos munka választja el a kíváncsi publikumtól. Mert könnyűnek látszik szépen rubrikákra szedni bennünket, azután, linie geht unter és null von null bleibt null, — de nehéz lesz ezeket a rubrikákat azután majd olyan veszedelmesen beszélő számhadseregekké szedni össze, amelyek részben a közgazgatás, részben a politika tudománytalanságának, részben pedig a szociológia és statisztika tudományának — ámbár hogy Eötvös Károly szerint ez sem tudomány bizony — álljanak majd a korlátlan és a kétszer kettő négy nagyhatalmu vezénylete alatt álló szolgálatára.

Nehéz lesz ránczba szedegetni ezeket a szám-sorokat, arról már most bizonyosságot tesz az a sok különféle litera a), litera b), litera c) stb. nyomtatvány, amivel be fog állítani hozzád, felebarátom, ezen a héten a házmester, azután pedig még egyszer be fog állítani velük a népszámláló biztos, hogy egyesült erővel tudják meg, hogy az országnak melyik zugában született, hány esztendő vagy, nincs-e valami érzéki vagy értelmi fogyatkozásod, így például nem vagy-e mindkét szemedre vak, vagy siketnéma, vagy hülye, avagy elmebeteg? Sulyos és többrendbeli és nagyon is czífrára fāragott rubrikák nyomtatványai lesznek majd még a felelet a kérdésre, amely pedig így röviden feltéve, olyan egyszerűen szól: hányan is vagyunk tulajdonképpen?

Ezek a sajtóságosan megczífrázott számlálólapok teszik-e, vagy pedig más valami mélyebb lélektani ok, de kétségtelen, hogy most, a népszámlálás kezdetén mindnyájan valami olyasfélét érzünk feltámadni félig mérgező, félig aggodalmas gondolattal a lelkünkben, hogy a népszámlálás tulajdonképpen nem egyéb, mint közeparányos a bejelentő-czédula kitöltésének a kötelessége és az adóvégrehajtás között. Mondom, vagy ezek a rubrikázott papirosok teszik, hogy ez a gondolat támad benned, vagy pedig tényleg valami freudi Unterbewusstsein ébredez benned, de bizonyos, hogy elfog ugyanaz az érzés, mint amikor az új cselédről kell kiálltanod a bejelentő-czédulát, vagy pedig, amikor a világ legudvariasabb embere, az adóvégrehajtó jelenik meg nálad és felírja, hogy van egy felesleges diványod meg egy még feleslegesebb mosdószerszámod.

Talán nem olyan haragosan kétségbeejtő ez a gondolat ezuttal, mint a bejelentő-lap kitöltésekor és talán nem is olyan tragikómikus mellékizü, mint az adóvégrehajtó nyájas jelenlétében, de azért kétségtelenül megvan. Hogy nem bosszankodol annyira emiatt, mint a bejelentő-lap miatt, ez érthető is. Hiszen elvégre is valóban, ha már egyszer azért született kulturállamban és jogrendvilágban, hogy időközönként apró kockákra osztott papirosdarabokat kelljen kitöltened, mégis csak érthetőbb dolog, hogy ezekben a rubrikákba inkább a saját provenienciádat, saját életkörülményeidet, hogy úgy mondjam, a saját egyéni státusodat ird bele, mint azt, hogy a cselédednek ki volt az anyja és hogy ez a tiszteletreméltó nő Inárcs-Kakucson, vagy pedig Karakó-Szöröcsökön született-e. És az is érthető dolog, hogy az ügy nem olyan tragikómikus, mint ama bizonyos adóügyekben, mert elvégre is megvan az a bizonyosságod, hogy papiros, léczes papiros, rubrikás papiros van ugyan a kezvedben, hogy hatósági személyiség nyomta most is a kezvedbe, de ezuttal a dologból, akármennyi is a kocka azon a papiroson még sem lesz fizetés az ügynek a bus vége.

De azért az érthető kényelmetlenség és kellemetlenség érzése bizony feltámad mindnyájunkban és ezeket a legártatlanabb rubrikákat is csak a bizonyos belső bosszankodással töltjük ki, mint egyáltalán mindenféle olyan papirost, amit a köz, az átkos köz, a társadalom, amelyről csak ilyenkor érzed, hogy szintén tagjául tekint, csempészett oda a csupán magán irkafirkára szánt és rendeltetett íróasztalodra. A barátságos népszámláló biztosra csakugy tompa dühvel

tekintünk fel, mint a még barátságcsabb adóvégre-hajtóra és a számlálólap látása csakugy a papirkosár gondolatát idézi fel benned az első pillanatban, mint a cselédbejelentő-czédulának a megpillantása. És megint eljön a pillanat, amelyben boszankodnod kell, hogy állampolgár vagy és ez a pillanat annál keservesebb, mert nem is perczekig, hanem negyedórakig tart és kétszer is visszatér: először mint házmester, másodszor mint népszámláló biztos.

De boszankodol, tehát állampolgár vagy, így variárod a magad vigasztalgatására a Descartes gondolatát, amelyből a modern államélet cartesiusi ördögöt tudott fabrikálni. Boszankodol, tehát állampolgár vagy. És ez vigasztaló. Mert elvégre is az adófizetés lehet nagyon szép és nemes polgári feladat, de még sem csupán csak öncél, hanem egyéb kötelezettségeket is involvál magával és az én házam nem azért várom is nekem, hogy mindig csupán csak az adóvégrehajtó meg a bejelentőhivatal kiküldöttje kopogtathassa meg a felvonóhidjait. Nem. Még boszankodásodon keresztül is kezded érezni polgári méltóságod teljességét abban a tényben, hogy neked is van jogod, sőt van kötelességed felelni arra a kérdésre, hogy hat elemi osztályt végeztél és hogy voltál-e már Velenczében, avagy Bukarestben. És a kérdések tömegéből lassankint kibontakozik eléd az a megnyugtató tudat, hogy éppen azért, mert számon tartanak mindenestől együtt, tehát csakugyan vagy és mivel még arra is kíváncsiak a népszámlálók, hogy csakugyan nem lakol-e barlangban, vagy dunai hajón, avagy elhagyott telek deszkapalánkja mögött, tehát csakugyan polgári tudatára ébredsz a lakásodnak is és egyszerre kezdesz még a házbéred miatt is vigasztalódní. És feltámad benned az öntudat, hogy még sem olyan rossz dolog kulturállamban élni, mert például mit ér a szvahéli szerencsenek az egész élete, ha arra még csak egy árva kis népszámláló biztos sem kíváncsi és ugyan miért is született a világra az a szerencsétlen félmaláji filippinó, mikor senki sem kérdezi meg tőle, hogy mennyi az utadója évente és hogy a lakásába be van-e vezetve csakugyan az elektromos világítás, és ha igen, akkor mire használja vajjon?

Nem. Csak éld bele magadat, polgártársam, ezekben a rubrikákba öntudatosan és kultur-főlényednek a tudatával és tüstént meg fogod érezni, hogy belőlük nem boszuság, nem oktalan háborgás és nyugalomzavar int feléd, hanem a saját magad jobb megismerése, az öntudatod meggyarapodása.

Hányan vagyunk? Mindenesetre kissé többen, mint amennyinek kellene lennünk ezen a keservesen szükre szabott világon. De a kezvedbe nyomott és most már bizonyos diadalérzéssel ott szorongatott rubrikarendszer adja neked azt a megnyugvást, hogy nem te vagy az, aki felesleges vagy, mert lám, hiszen az állam tégedet rendben tart, számon kér, tehát mindenesetre érzékeny csapás lenne reá nézve, ha éppen te nem volnál és helyetted a szomszédod, vagy akárki más töltené ki a tarka rubrikákat.

Okos ember tehát nem haragszik a népszámlálás miatt. Hanem úgy tesz, mint például akkor, amikor a tyukszeme fáj. Együgyűség ezért haragudni. A bölcs ember ennek is ki fogja élvezni a gyönyörűségeit és nem azon esik kétségbe, hogy fáj a tyukja szeme, hanem annak örül, hogy miután fáj, tehát kétségtelenül meg is fog szünni, de maga a tyukszem azért megmaradhat továbbra is.

Hogy az államhatalom csakugy jelentkezik, mint a tyukszemfájás, ez sem alterálhatja nyugalmaiban a bölcsöt. Hiszen tudjuk, hogy jedes Thierchen hat sein Plaisirchen, a tyukszem-mutatkozásnak az a módja, hogy fáj, az államhatalom jelenlétének pedig az a tanubizonyosága, hogy időközönként megléniázott papirosokat küld a nyakadra. Egyik se jó, a másik is rossz, de azért mind a kettőben ott rejlik a vigasztalásod, hogy hála Istennek, fáj a tyukszemed, tehát még van érző idegzet a lábadban is és hála Istennek, beérkeztek megint a kis rubrikák, tehát van államhatalom is, amely gondot visel reád és számon tart és még arra is kíváncsi, hogy mióta vagy pesti lakos, sőt arra is, hogy mennyi az utadó, amit fizetsz.

És háládatlan ember az, akiben ez a dolog bizonyos megnyugvás-érzést, bizonyos jólét-öntudatot, mert összességérzést nem kelt.

Paganel

Ősz.

Fekete varjak
Feketén szállnak,
Szemfödélül
Őszi határnak.

Kátyus a dülő,
Tört kerék benne.
Mintha a tünt nyár
Keresztje lenne.

Kései pipacs
Bibora lebben,
Piros pillangó
Se repül szebben.

Száll a rőt köpeny
Ezere, száza...
Piros virágnak
Piros a gýásza.

Falu Tamás.

Minden sikerrel, melyet az ember arat, egy-egy ellenséget szerez magának. Ahhoz, hogy az ember népszerű legyen, középserűnek kell lennie.

*

A férfiak mind szörnyetegek. Nem lehet velük egyebet kezdeni, mint jól táplálni a nyomorultakat. Egy ügyes szakács csodákat művel.

Jakab, a tücsök.

Irta: KÓBOR TAMÁS.

Jakab, a tücsök, szabó volt és a mult héten halt meg a váradi kórházban.

Nagyon haszontalan ember volt, mert szabó volt. Lett volna szakasztott oly módon ujságíró, hát azt mondanák róla, hogy kedves és zseniális.

Boldog ember is volt, mert a felesége egy hajszállal sem volt különb nála. Rettentő szegénységben, ijesztő nyomorban és jókedvvel vergődtek keresztül az életen.

Nekünk távoli rokonunk. Eleinte csak leveleiből ismertem meg, azután személyesen.

Leveléből hadd olvassak el egy fölötte érdekes példányt:

»Kedves és mélyen tisztelt öcsém!

A sok baj és nyomoruság után, melyben szegény drága nénéddel vonszolom ezt az életet, döntő, boldogító fordulathoz értünk. Gyermekeim, képzelem, mekkorát ugrasz örömben, hallván, hogy öreg nagybátyádat milyen szerencse érte. Az utolsó öt krajczárt rakom erre a levélre, de mit bánom én, ha két napon keresztül, míg válaszod ideér, étlen-szomjan fetregek a párnátlan nyoszolyán. Az utolsó párnát ugyanis tegnapelőtt vittem a zálogházba. De mindennek vége, a szerencse beköltözött hozzánk, s ezentul jómóduak, gondtalanok leszünk, mert lesz tisztas nevem, fényes üzletem és ahogy itt engem ismernek és szeretnek, olyan vevőközönségem, amilyen Pesten sincs senkinek.

Tudd meg hát, hogy átveszem, értsd: megveszem a Kardos-czéget, a legnagyobb kész ruhaüzletet Nagyváradon. Kardos barátom öreg és azt mondta nekem: mit vesződjek én az üzlettel, mit vesződjél te a szegénységgel, vedd át az üzletet, ingyen adnám, ha nem volnék üzletember, akinek elve: semmit se ingyen. Hát hogy adás-vétel formája legyen a dolognak, fizetsz az egész üzletért jogostul, berendezéssel, készlettel ötven forintot.

— Topp, — mondtam én — de nincs ötven forintom.

— Az baj, — mondja ő — de alább nem adom.

— Nem baj, — mondtam én — mert van nekem egy öcsém Pesten, egy öcsém, egy aranyos, derék öcsém, aki rajongva szeret bennünket s aki nem felejtette még el, hogy pályáskorában mennyit ringatta őt a feleségem. Ennek írok és meglásd, öreg Kardos barátom, postafordultával itt lesz a pénz!

Hát most, kedves fiam, érted, hogy a szerencse a markomban van, mert arra, ugyebár, gondolnom sem illik, hogy te nem örömmel küldenéd meg szerencsénknek ezt az elengedhetetlen csekély alapját stb.»

Természetes, hogy ezt a levelet is szó nélkül félretettem, mint a többi, számítván arra, hogy ő is természetesen találja, hogy választ nem kap. Két nap mulatán azonban sürgöny jön: »Öt forint kell, különben nénéd meghal.«

Ez már rendkívüli volt s nem tagadom, kicsit megdöbentem. Elvégre a sürgöny harmincz krajczár is, nemcsak hazugság. Mivel egyéb dolgom is akadt, hát elhatároztam, hogy magam megyek Nagyváradra és megmentem nénémet a haláltól.

A Pokol-utcában laktak, egy alacsony, kicsi ház két szobájában. Déli két órakor toppantam be. A konyha hideg és üres, az első szoba nemkülönben. Itt bizony óriási a nyomor. A második szobában minden sötét, a függönyök le vannak eresztve. Szivem összeszorult: itt csakugyan baj van.

— Jó napot! — kiáltok aggódva, mire az ágyak-

ban mozog vaalmai; az egyik ágyból kipattan valaki s egyenesen a nyakamba ugrik. Jakab, a tücsök volt.

— Isten hozott, öcsém, hozott Isten, csakugyan derék dolog, hogy eljöttél s magad hoztad el a tizenöt forintot.

— Ötöt kértél.

— Ötöt? Az tévedés, a sürgönyhivatal tévedett. Határozottan tudom, hogy tizenötöt kértem. Várj csak, csinálunk egy kis világosságot. Ez az asszony még mindig alszik, annyira be van rugva. Hé, Sára, nyisd ki a szemedet, csukd be a szádát. Uri vendéget kaptunk a lakodalmunkra.

— Lakodalmatokra?

— Igen, ma van házasságunk tízéves évfordulója. Ez is kimaradt a sürgönyből?

Itt már mozgott, recsegett a másik ágy is és csakhamar éktelen örömrivalkodással nyakamba ugrott a néne, a száztizkilós néne, teljesen felöltözve; a beáradó világosságnál egy kábitó lakoma maradékát, üres borosüvegeket látok az asztalon, a haldokló néne pedig alig tud a lábán állni, de nem a halálos betegségtől.

— Hát nem vagy beteg?

— En? Beteg? Mért lennék beteg?

Szó nélkül odatartom a sürgönyt. Mire Jakab bácsi elkezd kacagni.

— Hát így értetted? Félreértés. Hát az én lelkem Sárám tegnap azt mondta: Jaj, Jakab, meghalok, ha azt a holnapi szép napot méltón meg nem ünnepelhetjük.

Erre dühbe jöttem.

— Ezért ugrattatok engem ide?

Amire a tücsök nagyot nézett:

— Hát nem jobb így, mintha temetéssel vártunk volna?

Erre már nevetnem kellett.

A furcsa pár azonban nem soká időzött ennél a kellemetlen pontnál, hanem azzal az ürüggyel, hogy én bizonyára éhes leszek, leültek az asztalhoz és folytatták a lakomat ott, ahol elhagyták.

— Ne hidd, — mondja Jakab, egy liba czombját rágya — hogy minden nap eszünk; ugye, nagyon nehéz az élet; nincs munka. Sára mint színházi öltöztető havonta tiz forintot keres és ez körülbelül minden. Mert nekem nincs munkám, bármit próbáljak is.

— Hát a Kardos üzlete? — kérdelem.

— Az? — mondja siránkozva. — Jól tetted, öcsém, hogy nem egyeztél bele ebbe az üzletbe; az öreg csak tréfált, meg akarta tudni, hogy van-e ötven forintom, s mivel ennyivel tartozom neki, hát zsebrevágta volna a tartozás fejében és azt mondta volna: most kvittek vagyunk. Igaz, én se lettem volna bolond, hogy odaadjam neki.

— Hát csak valld be, — mondám — hogy be akartatok engem csapni!

— Nem tesz semmit, fiam, nem tesz semmit, — mondta ő nagylelkűen — szegények vagyunk, de azért nem veszünk el. A mi vendégünk vagy. Sára majd szeréz jegyet a színházba. Gyerek, ma nagyszerűen fogsz mulatni. Az a Kállai Bella remek egy énekesnő, hát még az Ábris Pista!

S ezzel a két tücsök rajongva s boldogan kezdett czirpelni, elismételték nekem az egész »Trapezunti herczegnő«-t, eljátszották nekem a Kállai Bella meg az Ábris Pista kettős jeleneteit, a száztizkilós Sára néne balletre is perdült és se vége, se hossza nem lett volna a dinom-dánomnak, ha be nem toppan egy sovány asszonyság, kinék láttára Jakab bátyám kővé mérédt.

— Megvan? — kérdi a dáma.

Jakab mester föluggrott és elébe sietett.

— Kezét csókolom, kedves nagysága, milyen szerencse, milyen kiváló szerencse, hogy éppen ma, házasságunk évfordulóján tisztel meg véletlen látogatásával.

— Véletlen? — csodálkozik a hölgy. — Hiszen mára ígérte utolsó, biztos határnapul, hogy felpróbálhatom a ruhámat!

— Igazán? — csodálkozik a tücsök. — Igazán mára mondtam? Házasságunk évfordulójára?

— Hallja maga, — pattog most már magánkívül a hölgy — engem tovább ne bolondítson. Harmadik hónapja, hogy átadtam a szövetet, s hogy máról holnapra biztat, hogy meg fogja varrni. Most már torkig vagyok. Adja vissza az előleget meg a szövetet, kérések magamnak más szabót.

— De édes nagysám, — nyájaskodik Jakab mester, míg bájos életpárja tovább falatozik — hogy gondol olyat, hogy én visszaadom önnek a szövetet, az előlegről nem is beszélve, anélkül, hogy kötelességemet teljesítettem volna? Amit én ígértem, azt meg is tartom. Én ruhát, kész ruhát ígértem önnek, azt fogom megadni. Szószegő sohase voltam és meglássa, ha azt a ruhát megkapja, be fogja ismerni, hogy érdemes volt reá várni.

— Nem, nem; szép szóval nem fog többé bolonddát tenni; kérem a szövetemet, nem is hiszem, hogy meg volna még a szövetem.

— De nagysám, hogy mondhat ilyet!

— Látni akarom a szövetemet.

— De kérem, csak nem gondolja, hogy elzalogosítottam? —

— De éppen azt gondolom.

— Akkor; — mondja nyájasan Jakab mester — akkor megegyezhetünk. Őszintén szólva, attól tartottam, hogy haragudni fog, de minthogy látom, milyen nemes egyszerűséggel teszi magát túl a dolgon...

— Hát csakugyan! — kiáltott a hölgy.

— Csakugyan — mondja Jakab mézédeseen és elegánsan meghajolva. — Ha talán a zálogczédulát parancsolja...

— Szentelenség! Megyek a rendőrséghez!

— Ez a polgári bíróságra tartozik.

— Akkor megyek a polgári bírósághoz — kiált a hölgy és mérgesen elrohan.

— Ember, — mondom — add ide a zálogczédulát.

— Minek?

— Ki fogom váltani a szövetet és visszaadom annak a hölgynek.

— Hogyisne! Majd én engedem, hogy ilyen haszontalanságokra pocsékdold a pénzt. Mit tartasz felőlem? Nem engedem, hogy könnyelmű légy; az a hölgy csak váltsa ki maga a ruháját.

— De hogy csinálhatsz ilyeneket?

— Édes fiam, — mondja lágyan — a dolog igen egyszerű. Öt forint előleget kértem, de csak hármát adott. Honnan vegyem a másik kettőt? El kellett zálogosítanom a szövetjét, hogy meglegyen az öt forint. Ha pedig a szövet el van zálogosítva, hogyan csináljam meg a ruháját?

— No, nem csodálom, hogy nem tudtok megélni. Amire mennyei egyszerűséggel mondta:

— Én sem!

Azóta minden esztendőben kétszer-háromszor jött tőle levél, aggodó, rémségesen tragikus tartalommal, existenciák és életük függtek a tizenöt, usque ötven forintoktól, amiket én jónak láttam el nem küldeni. De sohasem lett belőle baj. Jöttek az ismerősök Nagyváradról és csodákat meséltek, milyen jókedvűen él Jakab, a tücsök és száztizkilós felesége. Volt baja bírósággal, rendőrséggel, de semmi sem hozta ki a sodrából. Mondják, hogy remek nőszabó volt, és vagyont szerezhetett volna az izlésével, de nem állta a munkát. Heteken át szaladt és kunyorált megrendelésért, de mikor egyet-egyet kapott, hát vagy visszaadta, hogy most nem ér rá, vagy elzalogosította a szövetet. Nem birta a munkát.

Felesége pedig egyre nógatta és szapult, hogy javuljon meg, de azért hűségesen vele tartott a könnyelműségben. A színházi foglalkozást is csak azért végezte, mert a színház mulatság.

Nemrég ismét kaptam tőle levelet, azt írta, hogy ágyhoz vágott nyomorék, beteg, most igazán nincs más mentsvára, mint az én segítségem. Félredobtam ezt a levelet is. Jött a sürgöny is, azzal se törődtem. Végül jött a felesége levele, hogy meghalt Jakab; a kórházban halt meg, el kellene temetni.

Ezuttal tehát nem hazudott, mert nem volt vidám, mikor nem álltam kötélnek. Mert a tücsök igazán kétségbeesés és vívódás közepette várta a könyörületet. Nem volt benne része. Megölte a nyomoruság. Kár érte, igazán kitűnő ujságíró lett volna belőle.

Toll és tör.

— decz. 30.

A TRÓNÖRÖKÖS csakugyan itt járt. Jött, látott és győzött. Nem is képzeltük másképp. Trónörökösök, főherczegek nem jöhetnek ugy az országba, hogy ne diadalmaskodnának itt. Ferenc Ferdinánd hét óra alatt hódította meg az országot. Kitudódott, hogy elég jól beszéli nyelvünket s ezzel már nyert ügye volt. A multat elfeledtük s rózsás színben kirajzoltuk magunknak a jövőt. Ugy hevültünk, mintha sohasem duzzogtunk volna. Egy pillanat, s már lángoltunk a szerelemtől. Mi nem taksáltuk sokra a duzzogást, de azért jobb szerettük volna, ha a nemzet kissé fékezte volna a hevületét. Mert nem illik egy jól nevelt nemzethez, hogy egy-kettőre szerelemre gyulladjon. Ha másért nem, a látszat kedvéért kéretnie kellett volna magát egy kissé. Ez értékesebbé teszi a szerelmet és becsesebbé a diadalt. Igen, meg kellett volna egy kissé nehezíteni a győzelmet. A duzzogásunkat kellett volna ezzel igazolni. A történetek után jogosan kérdezhetik: mi okunk volt a haragra, ha ilyen könnyen kibékültünk? A haragunk így elvesztette komolyságát, ami viszont kétségessé tette szeretetünk őszinteségét. Rosszul csináltuk a dolgot.

A KOLOZSVÁRI DOKTOR. A német császár tiz millió márkát gyűjtött tudományos czélokra s ez annyira meghatotta a kolozsvári egyetem tanári karát, hogy a császárt megtették disz-doktornak. Németországban kissé szigorubbak az egyetemi professzorok: ott még egyetlen egyetemnek se jutott eszébe, hogy diszdoktorrá tegye meg a császárt, aki pedig ezt a tiz milliót német emberek tudományos kiképzésére szánta. Ugy látszik, a kolozsváriak vagy a pénzt, vagy a császárt becsülik többre, mint a németek s ezért siettek megelőzni a német egyetemeket a doktorrá avatásban. Pedig kár volt sietni. A kolozsvári egyetem jó hire

korántsem akkora, hogy más egyetemeknek példát adhatna a teendőik dolgában. De ha mindenáron diszdoktort akart avatni, találhatott volna az élő tudósok közt olyanokat, akik nem a pénzüikkel, de a tudományukkal használtak a tudománynak. Azt kell ezek után hinnünk, hogy Kolozsvárott nincs nagy becse a tudománynak. A »kolozsvári doktor« gyanus fogalom lett az országban s talán ennek a fogalomnak óhajtanak új tartalmat adni, amikor egy császárt tesznek a kolozsvári doktorok élére. Micsoda tévedés! A császár a kolozsvári doktorátus ellenére is császár marad. Neki nem árt az új cím, őt nem mosolyogják meg, mert őt védi a törvény, hogy az uralkodó személye szent és sérthetetlen.

A NÉP KEGYELETE milliókat hordott össze Erzsébet királyné szobrára s a bizottságok esztendők óta azon török az eszüket, hogy a milliókból hogyan lehetne minél kevesebbet juttatni a szobor céljaira. Városrészeket szabályoztatnak, hegyeket hordatnak el, palotákat sajátítanak ki s mindez csak azért, hogy fogyjanak a milliók. Hadd emésszenek fel a kisajátítások, utczarendezések minél többet s ha az egybegyűlt pénzből nem marad több, mint néhány százezer korona, akkor hozzá lehet látni a szobor elkészítéséhez. A bizottságoknak ezt a taktikáját dicséretesnek tartjuk, ámbar jobbnak gondoltuk volna, hogy a rengeteg pénzt, ha az sok egy Erzsébet-szoborra, fordítsák 8—10 ilyen szoborműre. A nemzettel pedig meg kellene valahogyan értetni, hogy egy kis szobor is kifejezhet nagy kegyeletet és mély szeretetet. A kegyelet és szeretet nagyságát nem a szobor méretei teszik. Ha a méretek határozódnának, Jókai lenne a legkevésbé szeretett és legkevésbé tisztelt halottja az országnak. És még egyet kellene megértetni. Azt, hogy fejedelmi személyek történelmi nagyságából mit sem von le, ha kisebb szoborban örökítik meg emléküket. Akik azt hiszik, hogy a fejedelmi méltóság okvetlenül kolosszusokra tart igényt, azok kiváló lakájok lehetnek, de nagyon rossz esztéták. És egy szobor megalkotásánál még sem a lakáj, de az esztéta szavára kellene hallgatni.

MAGYAR SZOKÁS deputációkat menesztteni a miniszterekhez a legapróbb ügyekben is. Magyar szokás volt idáig az is, hogy a miniszterek mindent megígértek a deputációknak, de az ígéretekben csak nagyon keveset váltottak be. Hieronymi érdeme, hogy ő a közéleti tevékenységnek ezt a részét is átforgalmazza. Hieronymi nem ígér, de nem is ad. Helyesebben: nem ad, de nem is ígér. Így mutatkozott be ama deputáció előtt, mely egy viczinálisjog meghosszabbítását kérte. A kérést nem tartotta jogosnak, mert a viczinálist nem tartotta szükségesnek, tehát volt bátorsága nyíltan megmondani az uraknak, hogy kár az időért és a vasuti költségért, melyet erre a viczinálisra fordítottak. Ez a hang kétségkívül új és szokatlan. Nekiunk azonban kedves és imponáló. Egyéniséget látunk mögötte, erős, elhatározott egyéniséget, mely önrizzel megáll a tömeg előtt s nem hódol be a »stimmvieh« arrogáns követelődzésének. Nagyszerű koponya az olyan, mely a jog osztásánál nem hagyja magát attól befolyásolni, hogy a jogot csak egy ember, vagy egy egész tömeg követeli-e magának. Abszolút mértékkel inér, tehát nem idegenkedik attól sem, hogy a jogot egy embernek ítélje meg a tömeggel szemben. Persze ez a politika nem vezet a szokvány népszerűség felé. De Hieronymi Károly megengedheti már magának azt a luxust, hogy lemondjon az ilyenfajta népszerűségről.

AZ ÉLET CZIMŰ HITBUZGALMI HETILAP személyes sértésnek vette azt a feltevésünket, hogy a magyarországi klerikalizmus szívesen átkalauzolja a galicziai zsidókat Magyarországra, ha a galicziai kazárok reverzálist adnának arról, hogy csak olyan szesz vásárolnak itt, amelyet a portugál szerzetesek gyártanak. A hitbuzgalmi lapnak semmi oka a felháborodásra, mert hiszen egyetlen szóval sem kicsinyeltük le a portugál szerzetesek pálinkáját. Csak használni akartunk a pálinkaüzletnek s nem ártani. Kár tehát, hogy a hitbuzgalmi lap keresztelje a mi jószándékunkat, amennyiben kirohanásaival azt a jogos gyanút ébreszti, hogy nem lehet jó pálinka, amitől oly izléstelenül káromkodnak, mint ahogyan a hitbuzgalmi hetilap káromkodik. S kiérezvén a hitbuzgalmi lap gorombaságaiból a pálinkaszagot, nem is tulajdonítanak annak több jelentőséget, mint egy pityókös tót napszámos morfondirozásainak. De a hitbuzgalmi hetilap *Prohászka* Ottokárt vallja szellemi vezérül, tehát akadhatnak, akik azt hiszik, hogy Székesfehérvár illusztris püspökének valamelyes köze van ahhoz a szellemhez is, amely a hitbuzgalmi hetilap káromkodásaiból kiáradoz. Tévednek, akik ilyet hisznek. Mert a püspök csak a nyájért felelős, de nem minden lomposért, mely a nyáját kíséri.

UJÉV ÉS A VICCSESEK.

Első számú vicczes megjelenik Szilveszter este a szerkesztőségben és megírja az ujévi karczolatot. Vagyis az 1. számú mintát.

Az 1-ső számú minta ez:

»Ajaj! holnap ujév napja van! Jön a házmester, a gáz-mester, a báz-mester, a vicze, a bicze, a szemetes, temetes, a levélhordó, viczelevélhordó, pénzes, pénzetlen. Ajaj! holnap ujév napja van!«

És most jön a pointe:

»Ajaj! holnap ujév napja van!«

Második számú vicczes megjelenik Szilveszter este a szerkesztőségben és megírja az ujévi humoreszket.

A 2-ik számú mintát. Ezt:

»Ó be' boldog ujesztendőm lesz. Mert jön a házmester, gáz-mester, báz-mester stb... stb...«

A pointe:

»Untam már a dolgot és jött még egy ember. Kidobtam! A pénzes volt, pénzt hozott és kidobtam! Ajajaj!«

Harmadik számú vicczes megjelenik Szilveszter este a szerkesztőségben stb... stb...

A 3-ik számú minta:

»A házmester, a viczeház-mester, zongorahangoló, bongorahangoló...«

Pointe:

»Bongorahangoló...«

Miután pedig kioktattam a vicczeseket a viccz mibenlétéről, elárulom, hogy épp ezek az urak nem adnak boldog ujévi ajándékot sem a házmesternek, sem a gáz-mesternek.

Gáz-mester nincs is az egész világon; bongorahangoló sincs.

Viczeház-mester sincs és a házmester is egész évben szemrehányó arczczal nézi az embert, mintha azt mondaná:

— Jó, jó! Tudom, hogy csak viccztéma vagyok, de az urat megenné a féne, ha egy koronát szurna le boldog ujévkor.

Istenem! Boldog ujév! Az sincs.

Semmi sincs, csak viccz van; és ha van, hát mért nincs?

Végül eszembe jut, hogy ujesztendei krokít kell írnom. Kezdjük hát:

Ajajaj! holnap ujév napja van! Jön a házmester, a gáz-mester, a bongorahangoló...

Bongora... bongora... Nincs is a világon bongora!

Nincs is a világon viccz. Azaz van, hogyne volna! Van az anyósviccz, a két zsidó ült a kupében viccz, a Baron tanár viccz, a jól megadta neki viccz, és a b. u. é. k. viccz.

És hogy egy ujévi viccz is legyen, hát mondok egyet:

Egyszer a házmester, a levélhordó és a szemetes nyugodtan ültek a szobájukban.

Kopogtak. Belép a vicczes.

— Mit akar?

— Boldog ujévet kívánok, kezét csókolom.

— Milyen jogon?

— Egész évben vicczeltem.

— Mars ki!

— Egész évben vicczeltem, kezét csókolom.

— Mars ki! Soha egy jó vicczet nem irt, még egy szójátékot sem. Szójáték kell a népnek.

— Egész évben vikszeltem.

A nép nevetett és egy koronát nyujtott át.

Maitre Jacques.

Krónika II.

Szegény Cook.

— decz. 30.

Az északi sark hőseiből és kalandorából most ember lett. Itt nálunk, a nagyvilág e faluhelyén, nem sokat gondolnak ezzel a különös esettel, csak úgy, ahogy Kisvargányban a közvéleményt nem igen nyugtalanítja Ehrlich-Hata szerének tudományos értéke. De sejtjük, hogy odakint az északi sark Don Quijote-ja még mindig mozgatja az elméket s meg nem szűnt a birizgálás: ott volt-e a sarkon, vagy sem, le van-e leplezve, vagy irgalmazva van? Szegény Cook nyilatkozott és szegény Cook most cikket is irt. Odakint ez nagy sor, itt nálunk sorát lehet keríteni, mert a tudomány póre közömbösen hagy bennünket, de az ember minálunk is érdeklődésre számíthat.

Elmondja Cook, hogy a sok szenvedés, a nagy fehérség, kimerültség és hideg valami meselátó állapotba hozták. Ha följegyzései helytelenek, ez az oka. Ha nem volt az északi sarkon, akkor tévedett, de nem csalt. Ő azt hitte, ő most is azt hiszi, hogy ott volt. Az ember, aki csalni akar, nem szenved ötven fokos hideget s nem kockáztatja életét.

Gyöngé védekezés ez? Vagy csak kegyelmi kérény, hogy akit a világ legelső emberének tettek meg, most engedjék békén élni és meghalni? A távolból is biztosan látom, hogy tudományos szempontból ez a védekezés nagyon gyöngé. Tudós ember nem mentheti fölmeréseit azzal, hogy minden fehér volt és egyforma és tájékozódásra semmi fixpontot nem talált. A delejtűnek sincs szeme és aki sarki vidékre megy, tudja, hogy ott fehérségen kívül mást nem találhat. A 85-ik szélességi foknál sincs kevesebb fehérség, mint a 89-iknél, azért, akik odáig jutottak, mégis pontos méréseket és megállapításokat tudtak csinálni. Cooknak is értenie kellett hozzá s az ő keze sem dermedezett jobban, mint annyi elődjéé.

Azért mégis megkapó ez a védekezés s alkalmas arra, hogy egyhangulag megadják neki a kegyelmet, melyért rimáncodik. Mert viszont, amit ideg- és lelkiállapotáról mond, az betű szerint igaz. A nélkülözések által felizgaltott idegzet kalandos látásokra hajlása, a felhők és jég-hegyek játékának szuggesztív hatása, az akaratnak és teljesedésének összekeveredése, — nem kell az embernek az északi sarkra mennie, hogy ezt saját maga is tapasztalhatta.

Hisz oly mindegy, hogy mitől szenved az ember. Az arktikus fagy sorvasztja-e testi erejét, vagy a nagyváros gondja, nélkülözése. Hányan vannak piktorok és egyéb felhőtaposók, akik ha elfogyott utolsó garasuk, biborról álmodoznak, akik a névtelenséggel, talán tehetőségtelenséggel küzdenek, s mikor már mindennek vége van, úgy érzik, hogy most elérhetnek mindent, mert az utolsó, a legkontárabb munkájukat életük remekművének érzik. Hányan vannak földhözragadt koldusok, akik az éhség lázában elképzelik, hogy kincsre bukkannak s végigélnék egy pompázó, káprázatos, minden földi javakban duskálódó életet. Hány katona van, aki a garnizon unalmas tétlenségében hőstetteket követ el s vége-hossza sincs a képzelődésének Napoleonról, Hannibálról, kik most le lesznek pipálva, mihielyt kitor a háboru. Hány embert ismerünk hazugnak, henczegőnek, akiket elragadt az idegállapotukból fakadó hallucináció, s tudják, hogy amit mesélnek, nem igaz, de szentül érzik, hogy azért még sem hazugok.

Áttéve ezeket az északi sark álmodozójára, akinek nemcsak álom volt a dicsőség, hanem élete reménye és egzisztenciája, — vajjon mért nem ejthette meg csakugyan az arktikus fény és irtózat ezt a megviselt, gondokkal küzködő lelkiületet? Vissza fog-e térni valaha? Ha visszatér, mi lesz belőle? Egy ember, akitől számonkérnek, mi az ellenértéke annak a sok pénznek, melyet rája költöttek. Elindult, hogy elérje az északi sarkot. Ez a sark csak olyan darab föld, mint a szomszédosa, — annyi érdeke fűződik hozzá, hogy ott lett légyen, hát nem érthető-e, hogy inkább azt hitette el magával, hogy ott van, semmint kételkedjék benne, vajjon közelébe jutott-e? Hiszen magában véve az olyan vállalkozás, amely életet kockáztat és rajongást követel meg, már abnormális idegzetre vall. Lehetetlen, hogy városatyák akarják felfedezni az északi sarkot. Ehhez is kell amolyan exaltáltság, mely vallásalapításra, vértanuságra, vagy örülethez visz.

Am az igaziaknak, akiknek van joguk rajongani, akik képesek vértanuságukkal előbbre vinni céljukat, a rajongás erőt ad, szemüket élesíti, karjukat edzi. Az önkivület nem veszi el a szemük látását, csak érzéketlenné teszi a lehetetlenséggel szemben. Szegény Cook csak szerencsejátékos volt, nem fölfedező. Őt nem aczélozta az extázis, hanem gyöngítette. Gyöngé ember, kenyérkereső ember volt, akit az egzisztencia kérdése vitt a nagy utra. Mint a gyöngyhalász a mélységbe megy s kockáztatja életét nem a tenger titkaiért, hanem a szomorú kenyérért, úgy bocsátkozott ő az örök jég honába. S míg az igazi kutató belérészezsik a hang-

talán fehérség misztériumába, szegény Cooknak korgott a gyomra és vaczogtak a fogai: milyen hideg van!

Legyenek irgalmasok hozzá azok, akiknek módjukban van kegyetlennek lenni hozzá. Nem északi sarkra való ember volt. Oly mindegy lenne, ha csakugyan ott lett volna. Az olyan ember mit hozhat onnan egyebet a puszta ténynél? Egy lelkileg süket ember mit érez, ha hallja is a szférák zenéjét? S egy ember, aki a sarkon csak fázni tud, vajjon mit ér, ha csakugyan a sarkon fázik s nem kétszáz kilométerrel odébb? Hagyják élni szegényt és adják meg neki, amit kér, ami megilleti, a jóhiszeműség és hivatatlanság bizonyítványát. Annyian vagyunk, akik szintén rászorulunk erre a bizonyítványra, de mivel nem vagyunk sarkutazók, hát nem sült ki, hogy rászorulunk.

Semper.

Lindh Marczella.

Lindh Marcelláról néhány éve egyik nevezetes zeneírónk a következő bájos és jellemző sorokat írta »A Hét«-nek:

Olyan, mint a kis barázdabillegető, olyan vidám és kecses. A dalait, bármilyen századból valók is, azok, frissen, krónikaszerűen adja elő. Mintha egy-egy örömhirt közölné velünk. Landi Kamilla is visszazarándokolt elmúlt századok dalköltőihöz, de az ő portyázása a régi olasz földön egészen más, mint a Lindh Marczella bolyongása. Amaz hivatalból, ez szórakozásból utazik a történeti tájakon. Legalább énekük ugy hat reánk. Landi sirkőverseket dalol, a régi mesterek szobraitól való építáfiumokat, Lindhtől ellenben megtanuljuk szeretni a multakban rejlő érzelmességet, a mulandóság finom melanchóliáját. És megszeretünk ilyen módon egy csomó porladozó embert, akik valamikor szeretetreméltóak, érzők és fogékonyak voltak és akik e hangulatukban zenét irtak. Gazdag képzelemmel és édes nevetéssel dalolja Lindh Marczella a régi énekeket. És mi úgy érezzük, hogy az ő szíve gyönyörködik legjobban akkor, amikor előtte a régi kövek megmozdulnak, a fakultas lombok kizöldülnek. Beczézi és élvezi e dalokat, mint ahogy a friss repkény kiszívja a fák nedveit. Szerelme a dalé, minden század daláé.

Lindh Marczella akkor aktív művésznő volt, ki bejárta a két hemiszférát és bő aratása volt aranyban és babérban egyaránt. Most évek óta visszavonultan a családjának él. Belső lényében, külsejében semmi változás rajta nem észlelhető, legfőleg az, hogy hangja erősebb, izmosabb lett; művészete megtisztult, előadása elmélyült, mintha a népdal, a népek dalainak géniusza a maga személyében jött volna el hozzánk, hogy tanúságot tegyen a dal örök szépsége és naiv-sága mellett.

Január 12-én fogjuk őt újra hallani a Kiss József felolvasó-estélyén. Ezuttal már magyarul is fog énekelni.

Zsoltárok.

VI.

Öreg krónikádnak
Kis betűje vagyok,
A te kezéd szedte.

Az öreg betűje
Vezéré, királyé,
Másnál ékeesebbek.

Fekete rendek közt
Véres sorok futnak
Mindenik lapodon.

Hagyj ki a sorokból,
Mért tudják, hogy voltam,
Én szürke semmisség.

Jegyezd a nagyokat,
Ellened vétőket,
Nehogy elfelejtsed.

Gró István.

Az automobil.

Írta: BRÓDY SÁNDOR.*

I.

Vékony hasadék volt az ajtón alól; azon át, a földre kuporodva nézett be a férj: a felesége fölkelte már? Minden reggel ezt cselekedte, így nézte meg, hogy az asszony szobájában világosság van-e, felhuzta-e a rollókat, mert ezt mindig ő maga, személyesen végezte el. Aztán az ur bemehetett és kezdődhetett az asszony napja. Előbb jött a házastársi csók: a nő odanyujtotta a homlokát és a kezét. Jött egy fiatal orvos, aki a bankárnét — a férj jelenlétében — gyenge neuraszténia ellen szeliden és csak bizonyos helyeken megmasszála. Erre: reggeli még az ágyban, elsőbben négy nyers tojás. (Mindennap tizenkettőt evett meg, a súlyához öt kiló hiányzott és ezt be kellett hozni.) Majd fürdő, egy félórás görög nyelvlecke, később egy órai öltözés két cseléd segédelmével, az ur jelenlétében, aki ezalatt elmondta az ujságokat. Fél egyre mégis készen volt és belépett a nagy narancssárga automobilba, amely ott állott a szabadságtéri kapuja előtt. Elvitte férjét a hivatalába, ahol az megmutatta magát, dolgozott és nem beszélt, néhány aktát irt alá. A feleség ezalatt vásárolt, majd visszament a bankárért és együtt kiautomobiloztak a budai hegyek közé, mert a friss levegőt és a természetet mind a ketten imádták.

Az automobilban, különösen ha az gyorsan gördül, nem igen lehet beszélgetni. Hallgattak tehát. Az ember túlkölt néha, hogy figyelmeztesse az uton ödöngő kőtöröket, teheneket és munkásgyerekeket. Olykor megálltak egy-egy erdőnél és sétáltak. Itt lehetett, itt azért nem volt feltűnő a dolog, hogy a férfi csak a válláig ért a nőnek, de nem volt öreg. Élénk, kis, furcsán kopasz ur. Elől valami ritka szörpamat a koponyáján, fekete,

* Legújabb gyönyörű novellás kötetéből.

mintha kinruszszal lett volna befestve a feje bubja, le egészen a tarkójáig kopasz és meztelen, mint a tők. Olyan koponyája volt, hogy ez után indulva, a feleségének okvetlenül hűtlennek kellett lenni. Pedig majdnem ellenkezőleg történt: a bankár, hogy tekintélyét a társaságban fentartsa és hogy az esetleg bekövetkezendő dolgokat előre kiparirozza, szeretőket tartott. Az asszony azonban a legteljesebb egyedüllétben élt, teljesen magával, úgy tisztelte a saját testét, hogy keztyűsen aludt. Ha idegen, bár a legerkölcösebb ember is, látta a férje mellett, okvetlenül azt gondolta: ez tehet és tesz is, amit akar. Nem tett semmit, csak szép volt, a száraz, de friss arcza kissé meghajlott aranybarna hajának sulya alatt. Az arcza olajzöld színű volt, de a szín éppen a nyakánál meggondolta a dolgot és olyan fehér lett, mint a tejsürüből való hab. És ez a vakító tónus folytatódott a két vállán és a két válla között való, vakmerően ivelt partiban, amely csaknem mindig látható volt. A férfiak szeme, ha végigsiklott ezen a részen és a szín fejlődését akaratlan, öntudatlan folytatta érzésben és fantáziában: megnedvesedett, kidüledt, nem bírta tovább. Mint lepkék a villamos lámpák tejüveg gömbjére, úgy szálltak a férfiak e testrésze és az asszony ezzel kaczerkódott, odavonta őket és aztán nem bánta, akármi történik velük. Ő égett és világitott magáért. És az egész affér majdnem öntudatlan volt, mindkét részről. Amit megállapítottak, mindössze ennyi:

— Nincs temperamentuma. — Beteg! — tették hozzá a barátnői.

Nem volt semmiféle betegsége, csak erős meggyőződései. Ilyenek:

— Hogy én egy férfi előtt megalázkodjak? Miért, mit nyujt az nekem, mit nyujthat?

— Szerelem, az rontja az álmot, az étvágyat. Ki szeret ma már?

— Ha léteznék »szoba-tiszta« szerelem!...

— Én nem is tudnám megtenni, ha akarnám is. A családomban nem volt soha senki. Erre nevelődni kell, ez születés.

Néha ellentmondott neki, különösen a háziorvosa.

— A hölgyek fejlődnek, a legszelidebb barna Bellini-madonnából lesznek a legvörösebbhaju hetérák!

— Nem hiszek a rossz asszonyokban, nekem sok barátnőm van, mind faggattam, nekem nem vallotta be egy sem. Szeretnék egyszer egyet is látni, amikor éppen, — akkor elhiszem.

Rendkívül szabadon beszélt. A férfiakkal úgy, mintha asszonyok lettek volna és az asszonyokkal, mintha férfiak lennének. Aki gavallér először hallotta, önelégülten mosolygott és magában szólt: minden rendben van. De az első indiszkrét szóra vagy mozdulatra — repült. Nem is kellett, hogy az asszony kidobja, csak ránézett egy jéghideg Cleopatra jéghideg nézésével és a gentleman belefagyott a duplagallérjába. Mindenki tudta, hogy minden hiába, az ostrom mégis folyt tovább. Öreg exczellenciás urak, titkos tanácsosok, diplomaták, miniszterek, sőt költők és huszártisztek is jöttek. A kis fekete kopasz ember vidáman és teljes, változatlan bizalommal kuporodott le minden reggel a földre: vajjon világos van-e már a felesége hálószobájában és hozhatják-e a négy nyers tojást, amelyet ő szokott az asszony számára feltörni.

II.

A nyulánk asszonyt nem a kis pénzember tette asszonynyá, hanem egy ügyvéd, aki a vidéken talált rá, egy közép nagyságú városban. Közös rokonok vezérelték őket egymáshoz és mert anyagi viszonyaik is megfe-

leltek: az ügyvéd adóssága csak feleannyi volt, mint a menyasszony hozománya, rendben volt a dolog. Megesküdtek, nászutaztak, berendezkedtek, egy kis jövevényt vártak, aki azonban utja közepén mégis jobbnak tartotta, hogy ne jelenjék meg a világban, fiúnak készülhetett, gavallér volt, nem zavarta meg egy ily asszony első évét, amikor az kiélvezheti az életet. Báloztak, a nő beteg lett, megcsunyult, kiszépült és házassága második évében találkozott Gasteinban a kis kopasz ural. Nagyon sokat voltak együtt és egyedül kirándultak, együtt vacsoráztak a szobában és amikor hazatértek Pestre, folytatódott az ügy. A szépszakállu ügyvéd — valóban a legszebb és legszelidebb szépszakállu emberek közé tartozott — hamarosan jogtanácsos lett annál a nagy intézetnél, amelynél a kis ember mint fél tulajdonos és elnök működött. (Az arczépe ő felsége a király arczépe mellett függött az ülésteremben is, a fiókintézetekben is.) Mindenki meg volt győződve, hogy az asszony a bankár szeretője, gentry-asszonyok börzetippekét kértek a nőtől, akinek pásztorórán a bankár bizonynyal ad. Az ügyvédet az anyja figyelmeztette, mire az lesbe állott és a titkos találkozóan a következő párbeszédet hallotta:

— Én megőrülök... megőrülök, ha ez így tart.

— Hát örüljön meg!

— Mindenki azt hiszi, mindent! Én belebetegedtem ebbe. Tönkretesz erkölcsileg és anyagilag. Engedje a kezét megfogni: nem engedi még azt sem!

— Menjen, azzal a patkánypatájával.

— Szid, utál, nem szeret?

— Van eszembe.

— Kit szeret maga? Senkit!

— Még az uramat is jobban szeretem, mint magát. Pedig a férjem is egy vaj-majom.

— Mi lesz velem, énvelem mi lesz?

— Vegyen el, vegyen nőül.

Csend lett. Az ügyvéd és a lesésben segédkező szoba-leány visszafójtották lélekzetüket. A bankár csendesén nyöszörögni kezdett:

— Lesz titkos nőm. Minden anyagi és erkölcsi előnyvel.

Az előny szó nagyon megtetszett a bankárnak, nekibátorodott a szón, folytatta tovább:

— Az előny a magáé és nem is kell elválnia a világ előtt...

— Mondtam, hogy egyszer kidobom magát, botránnyal dobom ki. Vagy elvesz, vagy takarodik. Én becsületes asszony vagyok, elég volt a látszattól. De nem bánom, csak én legyek tisztába magammal.

— Elváljak a feleségemtől; huszonnégy évi boldog házasság után? Ezt kívánja tőlem, ezt? A jó asszony idegbetegséget kap, szanatóriumba kerül és én is...

— Fogok menni a kocsija mellett, amikor abban tolják.

Az ügyvéd föllélegzett: még nem történt büntény és nem is fog történni. Mégis egy következő titkos kihallgatás alkalmával, amikor boxerrel és revolverrel fölfegyverkezett volt, közbelépett. A bankár megrémült, de az asszony megtartotta lélekjelenlétét. Férje vállára tette a kezét és szólt:

— Én ehhez feleségül megyek, nekem ez jobban konvenial. Légy szives és mától fogva menj át hálni a hotelbe.

III.

Az első férfi, akit az asszony ismert, nem az ügyvéd volt, hanem egy technikus; először ezzel járt jegyben tizenhat éves korától egészen husz éves koráig. Egy-két esztendővel volt idősebb a férfi és roppant erőfeszíté-

seket tett, hogy hamar házasodhassék. A leány sietette, unta a fészket, ahol lakott, az ökröket, amelyeket apja hizlalt, a mozdulatlan és meddő leányságot, szeretete volna már a szép kelengyét a maga siffonjában, otthon elhelyezni. Sokat és erősen csokolóztak, sokat és erősen leveleztek; a leány jobban szeretete ez idegen és más vallású fiatal férfit, mint a testvérét, jobban, mint az anyját. Enyhe és kellemes szivdobogást kapott, ha jött, ha ment, és gyönyörű szépnek találta a verseket, amelyeket számára rondirással és színes kezdőbetűkkel irt a technikus. Korán lefeküdt este és forró lett a teste, mert a férfit gondolt. A technikus sietve rohogott előre pályáján, de még csak a közepén volt, amikor a leány husz éves lett és elment Zürichbe, hogy vőlegénye tanulmányait ellenőrizze. Elégedetlenkedett.

— Amikor maga kész lesz, én megcsunyulok. És mikor lesz még aztán állása?

Azért szerelmeskedtek itt is és estefelé nézték együtt a természetet, amelynek nyugalmas csendjét egyszerre valami kék szörny verte föl: egy emeletes, talán hatvan lóerős automobil rohant velük szemközt az úton: A leány először látott ilyesmit és a csodálkozástól mereven állott az ut szélén. Az automobil, hogy közelükbe ért, csengetett, fujt és meglassította járását, úgy hogy a leány jól láthatta a benne ülő asszonyt, sőt annak a toalettjét is. A fátyol előre volt kötve az álla alatt, a homlokon és szemrészen külön kis fátyol, ellátva valami sajtószerű szemüveggel. Ezüstróka boa hajladozott az asszony nyakában. A férfi, aki nem az asszony, hanem a soffőr mellett ült, szintén fátylas, szemüveges, fekete prémes bundában. Ugy tetszett a leánynak, hogy ezek magasabbrendű emberek, mint azok, akiket eddig ismert, többek, nagyobbak, különbek. A vőlegénye mellette a földön olyan kicsinynek, semminek, földöncsuszónak látszott.

— Eh, csak ezeknek érdemes élni! — szolt a leány, amikor az automobil elviharzott előttük. Hosszan utána nézett, amíg a kék szörnyből csak egy kis élénk pont látszott. És elhatározta, hogy olyan akar lenni, mint az automobilos asszony, több, mint a többi, előre kötött fátyollal, elegánsan, de porosan végigrohanva gyalog-és lovonjárók között.

— Meglássa, nekem még lesz, akarom, hogy legyen! — mondá elgondolkozva. A csókja hüvös volt ezentul és amikor hazament, rá egy hétre, visszaküldte a technikus leveleit és visszakérte a magáét. »Szereti, de nem várhatja be. Az apja türelmetlen, ő is. Annyira nem szereti, hogy szenvedni tudjon érte.« A férfi nem is felelt, a leány pedig férjhez ment az ügyvédhez. Sietett az automobil felé.

IV.

Már ott állott a nagy sárga alkotmány a ház előtt. Új automobil és új soffőr, a »Fiat lux«-gyárból Itáliából hozták mind a kettőt. Halálbiztos volt mind a kettő, a bankár sokáig építtette a kocsit, ellátta a szerencsétlenségek ellen minden új találmánnyal. A kocsi vezető végzett gépészmérnök, a gyárnál szolgált és magyar eredet. Azon a napon jött meg, amikor nagyobb kirándulásra indultak, Budapestről Tirolba, ott megállapodás valami szegény kis falu egyetlen előkelő hoteljában, majd kirándulások Olaszországba. A soffőrnek nem igen volt ideje jelentkezni sem, megjött, köszönt, elhadarta a nevét, az ur kezét fogott vele, az urnő biccentett a fejével, de — mint ahogy alkalmazottakkal szokta — rá sem nézett. Fölpakoltak, neki-vágtattak a síknak, a hegyeknek és estére már idegen országban háltak meg. Az urak törődöttek voltak, ha-

mar aludni tértek, hogy hajnalban indúlhassanak tovább.

Hüvös, alpesi hajnalon, frissen és boldogan kötötte meg fátyolát az asszony és — csak úgy — eszébe jutott, amikor az első automobil látta. Elmosolyodott; micsoda primitív és szegény szerkezet volt az ehhez képest. Ez egy illatos bőrrel bélelt, száguldó rézpalota és a kocsi is egy elegáns ur, akinek miniszteri titkári fizetése van. Egy kissé szemügyre vette, helyesebben ránézett és ismét elmosolyodott. A gépész hasonlított valakire, a technikusra, az első férfit, aki eltűnt a szeme elől, csak azt hallotta róla, hogy a külföldön elzüllött. Az alkalmazott nem bírta kiállani a tekintetet, meghajlott, lehajtotta a fejét, elpirult.

— Maga az, Imre? Csakugyan az, Imre! Hogy kerül ide?

— A gyár küldött. Nem tudtam... különben nem alkalmatlankodtam volna.

— Nem tesz semmit. Csak föl ne döntsön bennünket.

Kezét nem adott a gépésznek, beszállott a kocsi és az urának, ki ekkor érkezett az automobilhoz, ezt mondta:

— Régi ismerős. Egy városból való velem, közel is laktunk. Akkor technikus és megbízható ember volt.

A szerelem, a régi ügy, minden elintéződött így. De az asszony mindig szívesen beszélt — hacsak alkalom nyílt — a régi ismerőssel.

— Nem öregedtem meg, nem lettem csunyább? — kérde egyszer. A soffőr nem felelt, hanem úgy nézett föl az asszonyra, hogy szemében megvolt minden csodálat és perzselő bók.

— Maga se más, — mondta egy más alkalommal, — csak férfiasabb, erősebb lett. Hogy él?

A férfi felvonta a vállát; azzal felelt.

— Én csak nem ártottam a maga karrierjének?

— Nem! — felelte a gépész egyszerűen, de nem higgadtan.

A csók, az ölelések, a fogadkozások emlékei mind nem zavarták az asszonyt, mintha mi sem történt volna a múltban. Egyszer, mégis, esős időben, amikor a bankár otthon maradt egy alpesi alkonyon, amely édes és nagyszabású operadiszlettel szolgált, az asszonyt valami olyanféle érzés fogta el, mint leánykorában, ha korán lefeküdt, hogy a szerelemről gondolkozzék. Azóta el is feledte ezt a nyugtalanító és kellemes szenzációt, most egyszerre visszatért az. Meglassította az automobil járását, hogy a vezetővel beszélgethessen.

— Nincs valami szebb a természetnél, — friss levegő, — imádom a hegyeket és a parasztokat. (Gyönyörű régi alt-deutsch butorokat lehet találni néha náluk. Csakhogy már tudják az árát.) A parasztok itt úgy bucsuznak és köszöntenek: »Lassens ihnen Zeit!« Ne siessünk. Hová, minek?

— Besötétedik.

— Fél?

— Én?

— Maga voltaképpen gyáva ember.

— Miért?

— Belenyugodott. Mi lett aztán, maga házas?

— Nem.

Elhallgattak. A csendben az asszonynak egy gondolata röpködött: az, hogy vajjon szeretete-e a technikus tovább, szereti-e ma is és miért nem lett belőle semmi?! Csak az utolsó gondolatot merté kifejezni.

— Miért vállal maga ilyen hivalt. Régen állami főmérnöknek kellene lennie. Szólok a férjemnek.

A férfi elutasítóan intett a kezével.

— Már én az automobil mellett maradok, megszerettem. Unom a hazug uri állapotot, jobb szeretek

őszintén szolga lenni. Meg én egy kissé, hogy is mondjam, el is zülöttem.

— Mibe?

— Abba! — mondá a mérnök szárazon, minden szentimentalizmus nélkül.

Az asszonnak valami czim kellett, hogy a férfi szabad kezéhez érjen. Így szólt tehát.

— En szivesen emlékszem önre, becsületes ember volt és megbocsátok! — Mosolyogva nyujtott kezét, a férfi is mosolygott. Szerencsére hazaérték; de az eső sűrűn esik Tirolban. Ilyenkor mindig egyedül rándultak át Cortina di Ampezzóba, sőt Bellunóba is, néha egymás mellett is ültek, de — lélekben, testben — tisztességes távolban. Az asszony erős meggyőződéseit fejtette ki a férfinak: a hűtlenség az asszonybűnök között az, ami a férfibűnök között a gyilkosság. Kaczérkodni, ábrándozni — ámbár ostobaság ez — lehet a végletekig, ám igazán, komolyan, erősen szeretni — nem. Néha rideg volt, néha kedves volt a soffórhöz; egyszer olyan mód kaczérkodott vele, hogy az már-már kilépett tartózkodó álláspontjából. Egy mozdulattal visszaterelte és megértette, hogy bár férjét bizonyos mértékig utálja, mégis képtelen volna bármit is elkövetni ellene, annyira tiszteli — önmagát. Egyszer, mégis, rossz viccczel célzott arra, ha egyszer majd özvegy lesz...

V.

Az asszony két-három napra lefeküdt, nem volt éppen beteg, csak fáradt. Az ura és a soffór egyedül rándultak ki az olasz Alpések közé. Kevéssé járt uton mentek és a mérnök a volantnak egy hibás megnyomásával és a helyzet félreismerésével nekivágott valami sziklának. Egy másik automobil ott találta őket halva, egymástól jó távol. Beszaladtak Toblachba a zs. udárokért, akik jegyzőkönyvet vettek föl és a vezetőjük, valami kotnyeles és fontoskodó ember, úgy találta, hogy a soffór alkalmasint hamarabb ugrott le, mint ahogy a szerencsétlenség tényleg megtörtént, de rosszul ugrott. Jöttek aztán szakértők, bíróság, ezek is jegyeztek, jegyeztek, de a szerencsétlenség lefolyását nem tudták teljes világossággal helyreállítani.

Az asszony, amikor megtudta a dolgot, kaczagó-görccsöket kapott, professzort hoztak le hozzá Bécsből, féltették, hogy valami lelki baja lett. Két napig nem sütötte ki a tarkójára boruló hajpelyheket. Nyers tojást három-négy napig nem evett és énekelve sorolta föl a halottak érdemeit, mint ahogy a legközönségesebb parasztasszonyok szokták.

— Az automobilt adják el, adják el mind a kettőt. Mindenáron! — rendelkezett szigoruan.

Eladatta az automobiloikat, négy fekete orosz trappert vásároltatott és elhatározta, hogy sohasem fog többé férjhez menni, — hacsak nem tiszta szivbeli érzésből, szerelemből. Most már az automobil *megvolt* és egy vidéki nagybirtokos alakja villant meg elszomorodott lelkében. Akivel minden reggel misére kell mennie és aki szigorú lesz hozzá.

Nekem a szépség a csudák csudája. Csak sivár emberek nem ítélnek a külszin után. A világ igazi misztériuma a látható, nem a láthatatlan.

*

Az asszonyok közt nincs zseni. A nők dekoratív nem. Soha sincs semmi mondani valójuk, de azt aztán kedvesen mondják.

Saison.

Papirosvilág.

— decz. 30.

Körülrakom magamat azzal a temérdek papirossal, amely karácsonykor a rotációsgépek küllőin terem, és clnézem, a sok, sok ólomsor hogy defilíroz el az olvasó előtt: így masíroz végig a budai Vérmezőn, augusztus 18-án a helyőrség. Könnyű huszárok, kávébarna tüzerek, dróton rángatott bakák, sőt vöröskeresztes betegszállító kocsik egymásután csillognak végig a nyári napban párázó, kiégett avaron. Akinek tolla van, az karácsonykor mind kivonul és cserfagalyat tűz a csákója mellé.

Ahány ujság, e napon mind ötlettel próbál szolgálgni közönségének. Azelőtt István-napkor volt szokás a rakétákat elsütni, most december 25-ike a terminus. A publikum megkivánja a hirlapjától, hogy karácsonykor szelleme legyen, és az ujság, ha néha ellenére is van, engedelmeskedik. Némelyik idea friss, jókedvű, színes, a másik oly nehezen jött létre, mint Pallas Athéne; a Zeus fejére ugyancsak nagyot kellett ütni, míg az ötlet kipattant. A nyájas olvasó a szent napon szigóru zsarnok és papiroshekatombákat kíván; az V. kerület szellemessége szerint karácsony előtt a redakciókban külön csaposlegényeket alkalmaznak a tintáshordókhöz. Az a devót viszony, amely olvasó és író közt fennáll, s amelyben a toll embere tanára, lelkiismerete, mesélő dajkája a közönségnek, a szeretet napjain egyszerre megszűnik. Az előfizető korlátlan ur lesz a szellemi javak fölött, ott sajátit ki, ahol neki tetszik, ott kergeti munkára az írókat, ahol neki jól esik. Költő, tudós, zenész, esztétikus, belletrista egyformán fujja a maga kettős sipját, kürtjét, tilinkóját vagy szappanbuborékait.

A naptárhoz kötött irodalmi tevékenység persze naptári lapokra ír, amelyek a hét végén eldobódnak. Sőt van naptár, amelyről minden este le kell tépni a dátumcédulát. A tudat, hogy az ember az írásait — süllyedő hajósként — palackba teszi és kihajítja a deczembervégi papirostengerbe, bénítólag hat a toll munkásaira. Karácsonyi olvasmány és vasúti lektür között alig van elválasztó vonal: ez az érzés is ráül az íróasztalunk peremére. Ha ehhez hozzáteszszük, hogy karácsonykor az olvasó megkivánja, hogy a cikkeken fenyőfaillat, gyertyaláng, éjféli harangok szava huzódjon át, világos a helyzet, hogy éppen ebben a terminusban érzi magát az író tilalmi időszakban és nem képes azt kiváltani magából, ami esetleg becses és maradandó benne rejtezik.

Szerencsére azonban nemcsak tollal lehet írni. Vannak halandók, akik asztallábakkal, ortopédikus cipőkkel, kocsikenőccsel, orvosi műszerekkel vagy vésővel, kalapácsal tudnak fogalmazni. Karácsonykor az ujságok nemcsak a belletrisztikának, de a politikának, színészetnek, szerzeteseknek, szürkenénikének, kalmároknak, tengerészeknek, bankároknak és

báróknak is megnyitják hasábjaik keskeny ólomkapuit. Mindenki írhat, akinek munkája a szerzője személyiségétől, s nem pusztán a tárgytól kap érdekességet. Nagy álarcosbálhoz hasonlít az ujság, minden czéh, ruha, gondolkodás fölvonul és calico-szellemességeket fitogtat. Sőt demaszkirozás is van; sok derék polgár, akiről azt hittük, hogy szabályszerű pályája határain belül józan és tanult és pedáns, éjjel után hirtelen leveti az álarczát és így szól:

— Én csak egy szegény szabólegény vagyok. Lökjetelek ki.

Itt van példának kedvéért Clemenceau. A francia szenátus tagja és volt miniszterelnök. Szeretettel és figyelemmel kísértük pályáját, emelkedését; neve szinte ráíródott a modern francia térképre. És most egyszerre fölcsap novellairónak, és nivóját a tenger szintje alá tolja. Elbeszélése: *Coco, mint tanu*, azzal a szellemességgel kezdődik, hogy két munkássoru házassulandót »áldozatnak« nevez és azzal végződik, hogy a védőügyvéd egy papagályt hoz el az esküdszéki tárgyalásra, bizonyítéknak. A papagály ugyanis, mint élő fonográf, fölvette a szóban forgó házaspár életének későbbi, apró epizódjait, így főként a nőnek azt a mondatát: »Ne verj, ne bántás«. (Mert az ura természetesen ivott és folyton verte az asszonyt.) Ezzel be lévén bizonyítva, — a mire tanu nem volt — hogy a férj bántalmazta nejét, az utóbbi ártatlansága fényesen kiderül. Persze hozzá kell tennem, hogy az asszony egy házi verekedésnél leszurta volt az urát.

Rettenetes. És ez még nem is elég: az elbeszélése tele van lelenczekkel, apáczákkal, hajókötél leütötte mosónőkkel, szorgalmas és hektikás varrónőkkel, siró védőügyvédekkel, zord rendőrfőnökökkel, részeges munkásokkal stb., akár egy mozgófényképes színház vászna. Még álszakáll is van. De azt az író viseli, azaz hogy viselte, mert ez a novella letépte róla, s arczolata most tétován, bárgyuan és mégis ravaszul néz reánk, mint azok a reklám-fejek, a melyeknek egy-egy dezinficiáló szer, vagy likőr, vagy emésztőpor az elterjedtségét köszönheti. A Clemenceau plakát-contrefeitje, úgy látszik, évek hosszú során át szintén jól tudta értékesíteni a gazdája portékáit.

Egy másik, önmagába visszatérő pof a Maximilian Harden ábrázatán csattant el a szeretet ünnepén. Az a szüntelen offenziva, amely e gérokkos wallensteini kapuczinus tevékenységén végighuzódik, a maga természetlenségében soha nem tükröződött vissza élelneben, mint végnélküli karácsonyi cikkében, amely Bécs és Berlin párhuzamait vonja meg. Azt a sovány eszmét, hogy Berlin »parvenüpolis«, ami egészen új és szellemes felfogás, a szerző tizenhat hasábon lovagolja ki, életre, halálra. És, Istenem, micsoda stilus! Hová lett a Luther, a Goethe, a Heine prózája! Lehetséges, hogy nyelv ennyire visszafejlődjön; hogy a mai német írók kezében a suttogó, kemény, daczos, illatos és szines germán tölgy ágai ily kopárokká váljanak? Az ember, olvasván e prózát, azt hiszi, hogy amint van prerafaelizmus, úgy a prezchokeizmust is megteremtették.

Stilus. Mily nemes ötvösműve a fonetikának, a színek játékának, a ritmus fényfoltjainak, a gondolat nobilis megjelenésének. Az író meglopja a festőt, a zenészt: és mégse lesz tyukpör belőle. A nyelv kiemelkedik a szótárak bilincseiből, és testet, metszetet, kristályos csillogást, beethoveni formát ad a fogalmaknak. Mégis, mily kevés a becsülete a jó stilstának, mily kevesen értik át és tudják felhasználni a stilust, az irodalmi jellemvilágnak ezt a korrekt gentlemanét, aki műveltségben, felfogásban, becsületességben, az érintkezési formákban mindig kifogástalan akar és tud lenni.

Több magyar egyetemi professzortól olvastam karácsonyi cikkeket, és azt látom, hogy a stilus az ő szemükben is csak értéktelen cifraság, üres szó-algebra. Ők még »macskakörmökkel«, szóélczékkel, superlativuszokkal, hármast pontokkal és gondolatjelekkel dolgoznak, mondataik hosszuk és sulyosak, mint egy tehervonat, logikájuk már nem is mély, hanem feneketlen. Pedig jogászok is vannak közöttük, olyanok, akiket jeleseknek mond a világ. Lehet-e stilus keményebb, biztosabb, gótikusabb, mint abban a pozitív tudományban, amely mindenre tud felelni? Amely nem ösmer egyezséget? A szó egy-egy gránitkoczká, a gondolatok oszlopok; a jog nyelvezete tranzponált építészet. Tömörségét, pontosságát, biztonságát a jusadhátná megleginkább stilusnak. És mily kicsinyek, pongyolák, kuszák az egykori tanárain, a derék »tanarak«, ahogy őket éppen egyik jeles kollégájuk szellemes karácsonyi cikkében nevezi.

A karácsonyi olvasmányok között bizonyára Stefánia főhercegnő cikke keltette a legnagyobb érdeklődést. Egy volt trónörökösné, tollal a kezében: erre mindenki kíváncsi. És különösen Stefániára, aki oly sokat tud, aki oly magas és hüvös szférákban fordult meg, akinek élete tele emberi tanulságok özönével, akinek szép szürke szemé elfüggönyözött hollandi ablakhoz hasonlít: belülről ki lehet látni, de a kívül járó nem tud betekinteni. Ha valaki, ő mondhat el érdekes pszichológiai történeteket, ő kapcsolhatna össze tollával két idegen világot.

A cikk kiábrándulást okoz. A volt főhercegnő a gyermeknevelésről ír; a gyermeki karakter elhanyagolásában látja a mai erkölcsi hanyatlás megfogható okait. Tehát népnevelés, jótékonyság, vallás. Érdekes, mily sokan menekülnek ebbe a csendes országba, akik künt az életben viharokat láttak; mily sokan találják meg földi sorsuk végső rajzát ebben a homályos triptichonban. Klastromszerű fogalmak a gyermekek tanítása, a szegények istápolása, a vallás: tiszteletré érdemesek, komolyak, megnyugtatók, de vajjon csakugyan ez lenne az életünk tarka színjátékának a vége? Ennyire szentimentális lenne az alkotónk, aki jókedvvel, friss ritmussal, kellemes iróniával és örök ellentétekkel hurczolt keresztül a lét szinpadán?

És mi, emberek, beérjük-e ezzel a megoldással? Törekvéseink, vágyaink, hiúságaink, kalandos utaink, szellemi tulhevülésünk, megértő eszközeink egyszerre mind eltompulnak, kialszanak, elfogynak és az akarat

motoraiból csöndes bubos kemenczék lesznek, amilyeneket régi parókiákon lehet látni? Nehezen hihető, pedig egy Gogol, Ibsen, Liszt, Tolsztoj, sőt egy Talleyrand keze is idemutat. Az élet egyenlete lényegtelen történetekre bomlik fel; az aranyfán olcsó szilva és rétesalma terem. Lehetséges?

Még valamit feljegyzek az írópapirom margójára, talán mulatságosabbat. Egy csomó fényképet láttam a karácsonyi újságokban, különösen színészekről. Kitűnő képek, de nem értem, miért nem írják alá, hogy kit, mit ábrázolnak? Ez fölösleges munka. Az a szurós és gonosz tekintetű, összeránczolt homloku, egyenes szemöldökű, démoni mosolyu ördög csak III. Richárd lehet, az a szoborszerű, jambusi száju, felvetett ajku bronz-urhölgy csak Margit királynő. A gonoszságot és a méltóságot még ma is úgy fejezik ki, mint száz év előtt. Aminthogy a jóság csodálkozó szeme fölfelé van fordítva, a népiesség a csipőjére teszi a kezét, a becsületesség tipegő, meggörbedt hátu aggastyán, az ártatlanság lesüti a pilláit, az Ember tragédiájában pedig az Urat az a színész játszsza, akinek a legmélyebb hangja van. És arról panaszkodunk, hogy a színész alkotásai nem örökkévalók?!

Syrion.

INNEN-ONNAN.

> **Kaas Ivor báró.** A legszelidebb lélek volt a világon s amellet az örök háboruskodás embere. Soha erősebb meggyőződésű szív nem volt a világon, mint az övé, de a meggyőződése szinte évenként változott és variált a Verhovay-féle republikánizmustól egészen a néppárti udvari politikáig. De mindig őszintén, mindig becsületesen és olyan átérezetten, hogy saját magát volt képes mindig legelőbb kapacitálni a saját jobb meggyőződésére. Bankárnak készült és globe-trotter lett belőle, ilyen lélekdiszpozícióval és ilyen körülmények között, amikor azután végképpen nekiindult a pályájának, mi lehetett volna egyéb belőle, mint újságíró. Kitűnő publicista volt. A legkitűnőbbek egyike, mert idegen ügyért, neki tulajdonképpen Hekuba-dolgokért csak úgy lánggá tudott a vére forni, mint a legjobb, legőszintébb, leginkább a saját bőrre menő érdeklődéséért. És mivel maga is hitte mindig azt, aminek a védelmezőjévé lett, tehát a meggyőződés és az őszinteség szinte hipnotizáló erejű szava fakadt a tollából, akár valami mellett irt ma, akár ugyanaz ellen a valami ellen irt légyen másnap is. Hideg és számító fejek, spekulatív lelkek, önző voltukban elhidegedett lelkek talán elmosolyodhattak az ilyen temperamentumon, a sok egymással ellentmondónak látszó lelki kvalitáson, talán kissé le is nézhették érte az öreg bárót. De akik tudják, hogy csak a hunczutok nem változtatják meg soha a véleményüket, mert azok minden más adott életkörülmény között is hinni tudnak egy más életviszonylathoz illő meggyőződésükben, azok tudják azt is, hogy olyan ragyogóan ingatag lelkekre és olyan meghatóan meggyőződött véleményváltoztatókra, mint amilyen Kaas Ivor báró volt, sokkal nagyobb szükség van a világnak, mint ama meggyőződés-smokkokra, akik hatvan esztendőskorukban is arra esküsznek, amit husz esztendőskorukban tanultak. Az örök harcz embere most már elpihent, miután még a halálos ágyán sem tagadta meg magát, ott is újságíró volt és megfogalmazta a saját halotti

jelentését. Az itt maradt és még tovább küzdő pályatársak nem egy őszinte könyve kíséri Kaas Ivor koporsóját utolsó útjára.

• • •

• **Ő Szakácsművészet.** Ez lenne az a pesti vendéglő-konyha, melyet annyit szidtunk valamennyien? Szakácsművészeti kiállítást nyitottak meg s most nem győzzük a dicséreteket hallgatni a pesti vendéglő-konyháról. Minden kiállított étel pompás, kívánatos, élvezetet és gyönyörűséget kínál. Reználtan nézzük a művészet remekeit és panaszosan sóhajtok: Miért ily későn?! A gyomrunkban kövek fekszenek, miket a vendéglő-konyha hengerezett oda s most kívánatos ételeket tálnak fel, hogy együnk, kóstolgassunk. Ki tud, ki mer itt enni? Sohasem fogunk meggyőződhetni róla, hogy a pesti vendéglő-konyha mivé javult, mert elvesztettük a helyes érzéket és ítélőképességet minden iránt, ami jó és élvezetes. Vakon hiszünk a javulásban és irigyeljük az új generációt, melynek megadatott, hogy gyomorhaj nélkül lépjen át a férfikorba. A vendéglő-konyha hire, multja ezzel ki is lenne reparálva. Szóval minden megjavul, csak a gyomorhaj nem.

• • •

• **Ő Álszemérem.** Amerika odaállt Sarah Bernhardt elé s rátette kezét a színésznő szájára: Asszonyom, ön tegnap egy kokott szerepében felizgatta a közönség bűnös gerjedelmét, tehát ne beszéljen nekünk ma a vallásról. Amerika ugyanis vallásos. Legalább így mondják az amerikaiak. Azonban az igazán vallásos emberek nem így viselkednek. Az igazhívők végighallgatják a vallásos ígéket s a színész száját akkor fogják be, mikor a bűnös gerjedelmeket hevíti. Amerika ellenben odaült a nézőterre, végighallgatta a kokott szavait, hangosakat csettintett a nyelvvel s elégedetten hagyta el a színházat. Hogy neki háborogni illenék, ez csak akkor jutott eszébe, mikor Sarah Bernhardt a vallásról akart beszélni. Ez kellemes vallásosság. Benne van az amerikai praktikussága: akkor háborodik fel, amikor magának már nem árthat s a vallásnak már nem használhat vele. Miért is fizessen rá a vallásosságára! Ájtatos prédikációt a papjától is hallhat. A kokott szerepeket? Hallgassuk hát előbb végig a csiklandós dialógusokat. A vallásosságra ráérünk azután is.

• • •

• **> A csodalátó szem.** Amerikából csodalatos találmánynak a hire érkezik. Valami yankee olyan elektromos erejű szemet fedezett fel, amelynek a segítségével a tulajdonosa keresztül lát a kőfalon, beelát a föld mélyébe és a bányák sötétsegeibe, szóval mindenhová, ahova csak akar; mert a villamos szem látóképessége számára nincsen akadály. Lehet, hogy igaz csakugyan ez a találmány, de az sem lehetetlen, hogy nem egészen igaz, ámbar Amerikából érkezik a hire. De az kétségtelen, hogy akár igaz, akár nem igaz, mindenféleképpen veszedelmes lehet ez a találmány. Nem éppen azért, mert az emberek beeláthatnának majd a föld mélyébe és a bányák sötétjeibe, — ugyan ki kíváncsi a föld mélyére és a bányák sötétjeire — hanem azért, mert beeláthatunk velé a szomszéd zsebébe, meg a szomszédasszony gyomrába. És ezekre mindnyájan kíváncsiak vagyunk. Hogy a felebarátunknak hány forint nyomja a bugyellárisát és hogy a szomszédasszony ma babot evett-e ebédre, vagy pedig lencsét, ezek azok a titkok, amelyekre mindnyájan kíváncsiak vagyunk s amelyeket az amerikai csodaszem szintén leleplez előttünk. Brrr... Szörnyeteg dolog! Az embernek nem lehet többé soha magában vagy pláne négyszem között lenni, mert a villamos műszem odalát mindenhová és mint Isten Ádámnak, vagy pedig az

egyszeri város baktec mindenkinek, odakiáltja a legrettegetesebb leleplezés igéjét: »Látlak!« Egy elsivárodott, vigasztalan világ perspektívája nyílik meg előttünk, egy olyan világé, amelyben nincsen többé rejtkehely, szent magánosság és szüzi megőrzöttségű titok. Rettenetes volna, ha igaz lenne az a találmány. Szerencse azonban, hogy némiképpen alapos okaink vannak kételkedni az igaz voltában, ámbar, mint mondtam, a híre Amerikából, a modern csodavilágból érkezik, ahol talán még ez is lehetséges.

* * *

○ **A költő fia.** A világ leghosszabb és legfüstösebb alagutjában, a párisi Metropolitan-vasut egy állomásán tegnapelőtt megfulladt egy kalauz és meghalt. A morgue-ban kiderült, hogy a halottat Verlaine Györgynek hívták és fia volt a legédesebb francia énekek költőjének. Ő vele kipusztult a család... Megszoktuk, hogy a garázda poéták fiai reális emberek legyenek és az apjuk immorális kóborlásait megunva, nyugodt hivatalokban töltsék az életüket és ne értsenek versekhez. A György fiúnál is ezt akarták elérni. Mikor az apját valahol részegen és megfagyva találták a külvárosi hóban, a fiura rátette kezét a párisi adminisztráció és bedugta a föld alá, villamoskalauznak. Ez kétségtelenül a legjózanabb métier, itt az ember nem ér rá rimeken törni a fejét és az apai örökséget itt okvetlen el kellett volna felejtenie Verlaine György kalauznak. De a fiuban tovább garázdálkodott az apja vére, az apja szineire gondolt, ha a földalatti piros és kék tüzeket látta, az apja ütemeire, ha a vonat békésen zakatolt és az apja nagyszerű csavargásaira, mikor napokon át nem látott kék eget. Ő, dalolni akart volna vonatindítás helyett és karácsony éjszaka megfulladt a füstös, komoly alagutban. Tán épp a Montmartre alatt járt akkor a vonata...

SZINHÁZ.

A szonettek fekete hölgye.

(Új Shaw-darab.)

Az ó-angol, komor szonettekről van szó, amelyeket talán Shakespeare irt nehézkes tollával, ránehezedve végtelen tehetségével a rövid verssorokra. Vagy ki tudja, talán nem is ő, hanem valamelyik halvány utánzója, kik ma is körüllegig az emléket és sirja s könyvei körül tolonganak vértelenül. Ezek a bus szonettek, kis mostohatestvérei a királydrámáknak titokzatosak és a rombadőlt kolostorok misztikumá kisért bennük. Egy »pokolsötét és éjhomályos« asszony bukkan fel a sorokban: a germán filológusok már rég veszekednek rajta, hogy kicsoda ez a fekete nő. Bernard-Shaw drámát csinált ebből a tudományos titokból, olyan élénket, hogy jó volt egy bécsi világlap karácsonyi szenzációjának, és olyan rövidet, hogy a tárczák lélegzete van a jelenetekben. A csufoló angol már szinpadra vitte Napoleont és kegyetlenül megtépázta, azután Caesarnak vette ki a veséjét, most Shakespeare következett és ő sem menekülhetett, csak tépett nimbusszal a Shaw-darabból.

Figyeljünk: holdvilágos éj van a Themze-parton és egy katonával beszélget egy színész. A katona egyszerre azt mondja: állhatatlanság, asszony a neved, és a színész ezt feljegyzí a noteszébe, hogy majd egykor felhasználja. (Mi, boldog utódok, tudjuk, hogy tényleg fel is használta.) Aztán a királynő kijön a palotájából és hallucinál, és, mert ugyanazon a napon ölette meg Stuart Máriát, így hallucinál: Ó, kis folt a kezemen, téged Arábia minden füzere sem fog lemosni innen. A színész ismét jegyez. (Ezt is felhasználta.) A színész ezután beszélgetni kezd a király-

néval és végül megöleli. Ekkor megjelenik a fekete hölgy, aki féltékeny a királynéra, mert a színész az ő kedvesé: veszekedés s végül a királyné így szól: a többi néma csend. A színész ismét jegyez. (Ugy-e, ezt is felhasználta?) Azután nemsokára rá a függöny legördül.

Shakespeare tehát mint koldus vándorszínész szaladgál és sóhajtoz ebben a darabban, az összes ötleteit lejegyzí a mások beszédéből és egy primo amoroso minden könnyelműségével és hevével ágál a holdvilágban. Tévedés volna ez? Igen, mondja a Shakespeare-irodalom, és az összes egyetemi tanárok tiltakoznak. Mert először: mikor a költő Londonba ért, már nem volt fiatal és odahaza három gyermeke sirt a feleségénél. Tehát nem lelkesedhetett ennyire a szerelemért és az éjszakai randevukért. Azután: Shakespeare a királynéval nem olyan különös módon ismerkedett meg, mint Shaw mutatja, és nem is csókolhatta meg a holdvilágnál és a királyné nem kérdezhetette tőle indignálódva, hogy tulajdonképpen ki is az a Shakespeare. Nem: Mert a királynő őt nagyon jól ismerte, — a saját kedvencz udvari színésze volt — a királynő ezenkívül Shakespeare feltűnésekor öregedő és fonnyadt vénleány volt. Harmadszor pedig: Shakespeare e darabban olyan vigjátékokkal dicsekszik, melyeket egész bizonyosan a Hamlet után irt, tehát a többi néma csend-mondatot már ekkor rég felhasználta volt és ezt felesleges lett volna lejegyeznie. Ime, így néz ki egy történeti dráma Angliában.

Shaw tehát megint rombolt és egy holdvilágos londoni hangulatért felborította a történelmet. Hogy Shakespeare-t közelebb hozza a szívünkhöz, összevonta a biográfiáját. A legendák szoktak így kezdődni és csakugyan, már a Bacon-féle hipotézisnél is észre lehetett venni, hogy a Vihar költőjéből irodalmi szent lesz, kihez imádkozni lehet és kinek az élete lassan-lassan el fog felejtődni. Shaw legendát csinált egy még porladó emberről, akinek az életéről évente átlag tíz új könyvet irnak a tudósok. S e folyvást növvő adathalmazból kiderül, hogy az avoni hattyu — bocsánat — a legjobb üzletemberek egyike volt, ki olyan árért bérlet Stradfordban földeket, mint egy papiragrár. A londoni életéről pedig egészen bizonyos, hogy az sem jó drámai tárgy, mert külsőleg nincs benne sok felemelő. Veszekedett a kiadókkal, izzadt a színházában, hogy pénzt küldhessen haza családjának. Mikor pedig otthon elég font gyűlt össze, otthagya a színházat, királynőt és verseket és hazament gazdálkodni. Ugy látszik, önmagát is olyan mesterien tudta kezelni, mint a darabjai hőseit.

Shawnál ez a nagy, komoly ember, ki a családjáért aggódik, olyan cinikus, mint egy ujságíró, olyan ábrándozó, mint egy zsurpoéta és nagyon modern. De lehet, hogy ő nem tanítani akar és nem igazat mondani, hanem bájosan hazudni: — s szép tőle ez is. S viszont épp ezért, ha a Shaw-darab Shakespeare-jét majd meg fogjátok látni egy európai szinpadon, ne nézzetek rá félelemmel és megadással. Ez nem Ő, csak egy szellemes fiatalember, kinek véletlenül ugyanaz a neve, mint a Hamlet című dráma szerzőjének.

Sz. L.

Ujházi. A mult századbeli magyar szinpadnak talán utolsó, légendás klasszikusa Ujházi Ede. A nagy generációból ő maradt csak itt, az alakját körülscapkodták új és türelmetlen irányok, de ő változatlan meggyőződéssel képviselte minden művészeti áramlat között magát a művészetet. Gondoljuk csak el, az ő működése alatt hányféle módon javított a kritika és az esztétika a színészek mozdulatain, beszédén és fölfogásán: ő hozzá azonban nem érhetett senki, neki nem volt szüksége javításra, vagy alkalmazkodásra. A modern színésztől humort kívántak: benne volt meg ez legnagyobb bőségében. Természetesség: nála nem volt élethűbb és könnyedébb művésznök. Közvetlenséget: és Knabe Jeremiás, vagy az öreg abbé,

olyan közel állt hozzánk, mint az édestestvérünk. Azoknak pedig, akik a szavalást szeretik és a pompás gesztusokat: a Tiborczenál hatalmasabb klasszicizmus többet jelenthetett minden meiningeni hagyománynál. Ime, az Ujházi Ede színészi portréja. Minden vonal népszerű rajta, s még a ránczok is. Az ő áldott öregsége egész sor fehérhajú embert elevenített a nemzeti színpadunkra a magyar közönség lelkes és gyermeki tapsai között.

Művészet.

Kivert kutyák.

— Nem szeretem a vasárnapot, az ünnepeket. Hogy az emberek külön-külön kottára dolgoznak és kottára pihennek, azzal nem törődöm. De hogy mindenki ugyanabban a pillanatban tegye le a szerszámot, dugja zsebre a kezét, rám bizonyítsa, hogy én nem dolgozom se vasárnap, se hétköznap, ez tűrhetetlen. Nem, dehogy irigylem én a fáradtságot, sőt megvetni valónak, embertelennek tartom. Az Irás ugyan azt mondja, hogy arczom verejtékével keressem a kenyeremet, én azonban bizonyos vagyok benne, hogy a biblia egyes helyeit tőkepénzesek csinálták. Tehát csak annyit dolgozom, amennyi jól esik, mert csunyának, visszataszítónak tartom az izzadást, a kimerültséget. Aminthogy pocsék az alvó ember is, az is, aki annyit eszik vagy iszik, amennyi csak beléje fér. *Czézár* félt a sovány emberektől, és lehet, hogy igaza is volt. De a kövérek barátai kellemetlenek, ellenségnek szégyenletesek. Hogy valaki a saját zsirsejtjeit kultiválja, az már egyenesen a disznóra emlékeztet. Vagy várjunk csak...

Borjberg megállott az első emelet legelső lépcsőfokán, hogy igazságot szolgáltatson annak az állatnak, melyet gondolatában megsértett.

— Nem, csak az emberek hizlalják meg, magamagától nem hizik meg. Bizonyítja a vaddisznó is.

Az, hogy a vaddisznó nem hizik meg, egész jókedvűvé, elégedetté tette. Csakhogy ez a jókedv nem tartott tovább a kapunál. A kapu becsapódott és Borjberg szembe találta magát a csomagokkal megrakodott emberek jókedvű, siető tömegével.

— Karácsony. Jön a kétnapos vasárnap halál. Most két napig nem lesz se szivarom, se lapom, levél nem jön, a kávéházat bezárják, sőt, ha a vén Göranson nem szeretné olyan nagyon a pénzt, a szent ünnep alatt éhen is pusztulhatnak.

Göransont, az *Eszkimó* tulajdonosát a hosszú asztal vendégei rákényszerítették, hogy karácsony estéjén is adjon vacsorát. Az *Eszkimó* exkluzív művésztanya, bohémek nélkül. Azok a páristjárta népek járnak ide, akik már zöldágra vergődtek, de ennél magasabbra nem jutottak. Nem a barátság, vagy a művészet hozta őket össze, hanem a feketekávé. Göransonnál igazi, párisi feketét lehetett inni, nem pedig azt az átlátszó, sárgásbarna folyadékot, amit Münchenből északra kávénak neveznek.

A hosszú asztal mellett nem vitatkoztak, nem bíráltak. (Kritikus nem is jöhetett be a társaságba.) Az asztal egyetlen szabálya: nyelvel nem lehet rézkarcot csinálni. Ami bővebben azt jelenti, hogy akinek nem tetszik a más munkája, kritikálás helyett csináljon egy jobb képet vagy szobrot. És ezt a törvényt nagyon ritkán szegték meg.

Már nyolcz is elmúlt, mikor Borjberg az *Eszkimó* bezárt ajtaja elé ért. Elment még a kapuig, de azután visszafordult. Nem akart első lenni. Megindult visszafelé, és a méltóságosra szürkült királyi palotát körüljárva, átment a Délivárosba. A hidon túl, mikor az első Bernadotte

szobrához ért, azon vette észre magát, hogy egyedül van. A part egészen csendes, villamos nem jár, a hajók sötétek.

— Mit szólni ehhez, Károly János, így bánnak velünk ezen a szent estén! Mindenki behúzódott, csak kettőnk zártak ki. Mit szólni hozzá.

Károly János hallgatagon ül a lovon, de az orra tetején felgyülemlett hó résztvevően ragyog a gázlámpa fényében. A hatalmas, tulkeselyű, hótakarta orra tekintve, megvetően mondja Borjberg:

— Te nem is számíatsz, te zsidó.

Félóra mulva ott ül az *Eszkimó*ban, a nagy asztal végén. A többi asztalok is el vannak foglalva, úgy látszik, Göranson minden törzsvendégnek megmondta, hogy az udvar felől be lehet jönni. Itt-ott nők is ülnek, de vagy magánosan vagy egymásközt. Mintha ma este tüntetni akarnának a férfiak ellen. Göranson maga szolgál ki. Amíg a kását meg a halat eszik, egyetlen hang sem hallatszik az *Eszkimó*ban. Senkinek sincsen kedve beszélni. Mert mindenkinek az van az eszében, hogy valamikor, régen, más társaságban ette a halat meg a kását.

A csend kezdett már nyomasztó, kiállhatatlan lenni.

A zongora mellett egy kis asztalnál egyedül ül a lapp hegedűs. Belemeríti kanalát a halastálba, de nem tud kivenni semmit, úgy reszket a keze.

— Hm, Telinpée ur is — gondolja magában a vendéglős és talál neki. Pedig hiába, mert Telinpée ur nem eszik. Kavarnya, kavarnya a halat, de azután a kanalat is leteszi. Féloldalt hajtja a fejét, csuklik és apró szeméből legördülnek az első könnycseppek.

Vaydenhain a nagy asztal fejről nézi a siró embert. Szomszédjához, Kleenhez fordul és csendesen mondja:

— Némely embernek a szívére megy a második, már a második pohár is. Azt a halat is megsiratja, amelyik a tányérján van. Nekem már sokat kellene innom, hogy elégiát irhassak a hal haláláról.

— Nem a halat sirátja, hanem a réncsordát, a más réncsordáját. A lapp lelkének réncsarvas formája van. Amelyiknek nincsen réncsordája, annak lelke sincs, az kívül-belül halott. Telinpéét kiverték a csordából.

— Hogy, a réncsordából? — kérdezte Borjberg csudálkozva.

— Nem, a lapp-csordából — felelte a jól értesült Kleen. — Hegedült, tulsokat hegedült. Aki hegedül vagy énekel, azt elüzik maguk közül a lappok. Azt mondják, hogy férges, beteg, megrontja a többieket.

— Tulajdonképpen igazuk is van, minden művész férges, nyomorék — mondta Vaydenhain keserűen.

— Nem, ebben tévedsz, nem minden művész nyomorék. Tudod, melyik a nyomorék? Aki szatirát ír. Minden szatirának egy pup az oka — folytatta meggyőződéssel a kis szobrász Borjberg mellett.

— Az tény, hogy egy pup az oka — jegyezte meg a költő, aki a maga engedékeny hangulatán nagyon csudálkozott.

— Igen, igen, — folytatta a szobrász — csakhogy a pupot nem az hordja, akiről a szatira szól, hanem aki a szatirát írja. Belül viseli a lelkén, vagy néha kívül is. Az, akiről az ilyen mérges irás szól, az nagyon boldog ember is lehet. De aki írja, az pupos, szerencsétlen...

— Vagy májbajos — szólt közbe Borjberg.

— Az is lehet. De szerencsétlen viszont csak érző ember lehet, vagyis — folytatta nevetve — a nyomorékok az érzők, ők az intelligensek, ők az emberiség krémje. Úgy látszik, hogy közben valahol elhibáztam a dolgot.

— A művész kétféle — szólalt meg hirtelen a Borjberg másik oldalán ülő, őszfejú fiatalember. — Az egyik fajta örül, hogy a világ szép és az emberek jók, ez a boldog művész. A másik szeretné, ha a világ szép lenne és az emberek jók volnának, ez a boldogtalan művész. A boldog emberek

ugy látják a világot, ahogy a boldog művészek ábrázolják. Ezek eladják a képeiket, szobraikat. A boldogtalan művészek többeknek tetszenek, de olyanoknak, akik nem vásárolnak. Ezért a boldogtalan művész sokszor lebecsüli boldog kollégáját. Pedig mind a kettő érez. Csakhogy egyik az örömet érzi, a másik a szomorúságot.

— Magát hová osztja, mester? — kérdezte Kleen.

— Azt ön jól tudja, kolléga ur. Az én fáim, ön szerint meg a kritikusok szerint, ferdén állanak, fel akarnak dűlni. Nem jó fák, sötétek, nem jó rájuk nézni. Ebből is látszik, hogy én a szerencsétlenekhez tartozom.

— De hát miért nem festi egyenesre a fát? — kérdezte a szobrász. — Hiszen egy fáradságba kerül.

— Hiszen én egyenesre festem, csak ők mondják, hogy ferde — felelte az őszfejú mosolyogva.

— Mondja, Sjöberg, — kérdezte az asztalfejről Vaydenhain — én melyik fajtához tartozom?

— A verseiből ítélve, a boldogokhoz. Vagy lehet, hogy a másik fajtához, de akkor nagyon tud vigyázni magára.

— Tévedés, én egyikhez sem tartozom, mert én nem érzek.

A többiek elképedve néztek rá.

— Nem, nem érzek — ismételte Vaydenhain elvörösödve, mint aki elárulta magát.

— És lírai verseket írsz — mondta Kleen.

— Persze, hogy irok — felelte a költő. — Csak az lehet jó lírikus, aki ellenőrzi magát. Minthogy a beteg orvos nem is tud gyógyítani.

— Egyik is más, másik is más. Hanem, látod, az igazán érdekes, hogy te nem érzesz.

— Érdekes — neked.

— Igazi asszonyval még nem találkoztál?

— Igazi asszonyval? Mintha nem mindegyik volna egyformán igazi. Az asszonyok közt nincs is különbség. Persze csak a fiatalokról beszélnek. Az öreg nő nem asszony, hanem ember. Az asszonyok közt nincs különbség, csak mi képzeljük néha, hogy egyik a legértékesebb. Hogy annak az egyiknek a ruhája egy imádni való szent fetist takar.

— Ugy is van — mondta Borjberg.

— Ördögöt van. Mennyi kiváló embert, mennyi értékes energiát pusztított el ez az oktalan fetisimádás! Mi, férfiak, elhittük a magunk ostobaságát, a nők pedig nem bolondok, hogy figyelmeztessenek a tévedésre. Én még nem találkoztam olyan asszonyval, aki nem akarta volna elhíttetni velém, hogy ő az a bizonyos fetistulajdonos.

— De téged nem ugrattak be, hiszen te érzéketlen vagy!

— Sajnos, nem — mondta Vaydenhain elkomorodva. — Mindig nagyon is résen vagyok. A fetiskultusz legünnepélyesebb perczében is fiziologizálok. Vizsgálom, hogy valóban megkeményedik-e a melle?

— Mindig?

— Igen, mindig.

— Fogadd részvételem — felelte Kleen orrfintorgatva. — Igyunk, az mulatságosabb. Skol!

— Skol! — mondták mind, kocczintottak és ittak.

Azután Borjberg szólalt meg.

— Én nem osztom a Vaydenhain nézetét. Nekem, — folytatta és mereven poharára nézett — nekem minden asszony egy-egy büvös szent kehely.

— Igaza van — mondta az őszfejú.

— Büvös kehely, amíg meg nem izlelted, — szölt közbe Kleen — de mihelyt ittál belőle, nem büvös, hanem...

— Ugyan, ugyan — mondta Vaydenhain inkább a szemével, mint a szavával.

— Büvös kehely mindegyik. Szent, mint az isteni Grál. Valahányszor szép nő megy el mellettem, olyan, aki egyszersmindenkorra elmegy, mindig azt kérdelem ma-

gamban: Ki vajjon az ő Arthus királyfia? Ezeket az elhaladó és vissza nem forduló nőket szeretem a legjobban. Belőlük nem ábrándulok ki soha. De ha az a nő, aki az enyém, egy más férfi nevét megemlíti, szóba hozza, akkor vége mindennek. Akaratlanul elképzelem, hogy ez a más...

— Az a más is megízlelte az isteni kelyhet — mondta Vaydenhain.

— Ugy van. És különös, hogy egészen más természetű dolgok is elrontják az illuziómat. Például ismertem egy olasz leányt, nagyon szerettem. A szája olyan volt, mint a Rosetti lányaié, egész alakja különben olyan volt, mintha valamelyik preraphaelista képből lépett volna ki. Még olyan ruhát is hordott.

— Az utcán is? — kérdezte az ősz festő.

— Mindig, mert csak egy ruhája volt. Modell volt, nagyon oda voltam érte. Egy este, vacsora közben, valami szerencsétlen pillanatban megemlített Shakespeare-t. És Gianetta azt hitte, hogy valami parfümről beszélnek. Még névről sem ismerte. Mintha jeges vízzel öntöttek volna le, — egyszerre vége volt mindennek.

— Látja, pedig ez nagy kár volt, ha igazán szerette — jegyezte meg Sjögren, a festő.

— Nem volt kár, Shakespeare már mégis az intelligenciához tartozik — mondta Kleen szigoruan.

— Na, én a magam részéről nem nagyon kívánom az intelligens nőket. Nem is igen ismerem ezt a species-t — szólt Vaydenhain. — Az is igaz viszont, hogy mikor egy nőt felviszek magamhoz, mindig nagy zavarban vagyok. Csak úgy szó nélkül nem küldhetem mindjárt el. De miről beszéljek vele? Nem vagyok szófukar, de azokban az átkozott időközökben egészen megnémulok. És ami a legrosszabb: a nő meg beszélni akar. Egyik azzal kezdi, hogy milyen szépek a butoraim. Mit feleljek erre, mikor tudom, hogy ő nagyságának a lousseize meg a renaissance egyre megy.

— Ne vegye zokon, kolléga ur — fordult Sjögren az őszfejú Borjberghez. — Még mindig azon gondolkozom, amit ön mondott arról az olasz leányról. Eszembe jutott, hogy egyszer Moszkvában, amint az én kezdetleges orosz beszédemmel valamit kérdeztem a háziasszonyomtól, elélem áll az asszony öt éves kis fia és azt mondja: a bácsi milyen öreg és még sem tud beszélni!

— Bravo, Sjögren, igaza van! — mondta nevetve Kleen az asztal másik végéről. — Hát még mi jutott az eszébe?

— Azután eszembe jutott Omár al Khayyami.

— Kicsoda? Milyen Omár? — kérdezték mind.

— Omár al Khayyami, a kolléga urak nem ismerik.

— Nem — felelték egytől-egyig.

— Pedig nagyon nagy, igen nagy író volt. Noha az ő igazságait nem szeretem, mégis el kell ismernem, hogy a legnagyobb költők egyike. A boldog művészek közé tartozik.

— Hova való? Mikor élt? — kérdezték össze-vissza.

— Kilencszáz évvel ezelőtt Perzsiában született.

— Ugy, perzsa, kilencszáz éves, akkor egészen természetes, hogy nem ismerem — mondta Borjberg.

— Persze, hogy természetes, én is csak véletlenségből fedeztem fel, pedig Angliában már vagy ötven éve ismerik. Nagy ember volt mindenképpen. A legvéresebb vallási harczok idején kinevette a papok istenét, vallását. Nem azt csudálom, hogy nevetett, az istentagadókat különben sem szeretem. Rendszerint nagyon ostobák. Az tetszik nekem, hogy békés filozófus létére mert nevetni. Hogy bátor volt, mikor nem fenyegették. Olyan bölcseségeket mondott a négysoros *rubaiyat*-okban, melyek az ő ideje óta már legalább háromszor voltak ujak. Nekem alapjában nem rokonszenvesek az ő bölcseségei, de tetszenek, megkapnak, mert szépek, harmónikusak. Látja, kolléga ur, csak azt akarom mondani, hogy Guilletta meg ön nem különböznek

egymástól olyan nagyon, mintahogy ön gondolja. Ő nem ismerte Shakespearet, maga nem ismeri Omárt.

— Már bocsásson meg, kedves mester, de a maga Omárja nem tartozik az európai mérsékelt égövi intelligenciához, műveltséghez — mondta Borjberg helyett Kleen.

— Kérem, én azt akarom mondani, hogy sem Omár, sem Shakespeare nem tartozik az intelligenciához, vagy a műveltséghez. Sőt az irni vagy olvasni tudás sem tartozik hozzá. — Higyje el, kolléga ur, — fordult újra Borjberghez — egy kedves nőt nem szabad elhagyni ilyesmiért.

— Ebben Sjögrennek igaza van — mondta a szobrász. — Ha nem hagyod ott azt a kis nőt, most talán igazi ünnepet volna. Csinos lakás, szép feleség, egy pár gyerek és nem hallgatnád itt a mi puncsfilozófiánkat. És én nagyon irigylenélek.

Borjberg nem felelt, hallgatott.

— Néha, ilyenkor, most igazán jó volna egy gyerek, egy fiu, természetesen — szólalt meg Vaydenhain nagyon komolyan.

— Mondd, egész biztos vagy benne, hogy nincsen fiad, vagy tán több gyermeked is? — kérdezte Kleen.

— Nem, — felelte elsápadva a költő — nem tudom, azt nem lehet tudni.

— Erről nem érdemes beszélni — szólta hevesen Borjberg. — Minden férfinak lehetnek olyan gyermekei, akikről nem tud. Mit törje az ember olyasmin a fejét, amit úgy se tudhat meg soha.

— Máskor igaza lehet, kolléga ur, de ma nincsen igaza — felelte komolyan Sjögren. — Csak ma lehet erről beszélni, ma, egy nagy gyermek születésnapján. Ha most nem beszélünk, mikor jutnak megint eszünkbe a mi sohasem látott gyermekeink? Én oda adnék tiz évet az életemből, ha tudnám, hogy van gyermekem, ha tudnám, hogy az én gyermekemnek van karácsonyfája, meleg szobája. Százszor megcsókolnám annak az embernek a kezét, aki a karácsonyfát vette neki. Az én gyermekemnek...

— Ha most bejönne az ajtón egy gyerek — mondta csendesen a költő — és mondaná, hogy nincsen apja, én apja lennék neki...

— Bátran beszélhetsz, hiszen tudod, az ajtó be van zárva — szólta Kleen.

— Csak azt mondta, amit igazán érez. Ma este ő is érez, mert ez a mai este olyan — felelte Sjögren.

Elhallgattak. A zongora mellett a lapp hangosan sir.

— Urak, — mondja Borjberg felállva — gyermekeink anyjának egészségére! Skol!

Mind felállottak, némán összekocczintották poharaikat, de nem tudtak inni.

Antal Sándor.

IRODALOM.

Bródy Sándor.

(*Novella. — Komédia.*)

Azt hiszem, nem igen változunk.

Nézzék meg a gyereket, milyen teljes és tökéletes, a tejfogaival is, a porczogóival is, egy egész, hatalmas ember. Csak éppen vállasodnia kell és lombosodnia, hogy beváltsa a lehetőségeket, amelyeket magában hordoz és hozzátörni az élethez. Olvassák el azt a kis regényt, ami ennek a kötetnek elejére van biggyesztve. Egy tizenhét éves forradalmár írta, kócos és vigasztalan, lázongó és naiv, aki a verizmus igazától részegült meg és mindenütt rongyot és vért lát, de a művész, az a biztos és fölényes művész,

akivel a későbbi lapokon találkozunk, már él és az elszene-sedett formákon át is hódít. Melléje olvasom a többi novellákat. A vak-ot, a *Májusi fantáziá-t* — egy érett és virágzó kor termései — s csodálatosan testvéreket érzem a két embert, a tizenhétvest és a negyvenvest. Úgy látszik, nem igen lehet tanulni. A primár-érzéseink ugyanazok maradnak, a szemünk lencséje egyformán tükrözi a világot és a világnézetünk meg a stílusunk csak olyan zománczot kap két-három évtized múlva is. Az, ami ősi bennünk, nem változik. Csak kevesebbet törünk (vagy többet) és a központozást, a bekezdést, a mesterség csinját-binját tanuljuk meg jobban.

A *Novellá-ról* és a *Komédiá-ról* írok, egy elbeszélés-kötetről és egy másik könyvről, amelyben ujságcritikák, színházi cikkek és krónikák vannak összegyűjtve. Még sem látom heterogénnek a két könyvet. Egy délután eltévedtem a színházi dolgok közt, átolvastam (többször is) és azt hittem, hogy verseket olvasok. Ezek a brilliáns jegyzetek most, az ujságpapírok elrongyoltával is, frissek és könyvbe kéredeznek. Mit tartozik a művészethez, hogy Zaccsoni megkövéredett? Hogy Novelli hogyan cseveg vacsora közben? Hogy Shakespeare-nek rőt szakálla és dinnyehomloka volt? Nem vitatkozom azokkal, akik altató igazságokat kívánnak érdektelen emberektől, de érzem, hogy ez szép, érzem, hogy érdekes és érzem, hogy ezekben a meleg és egyéni ötletekben kritika is van. Itt a szavak önmagukért élnek, akárcsak a novellákban, s a beszéd, az írás anyagtan művészete folyik. El kellene mennem messzire, hogy *Bródy* Sándorhoz hasonló croniqueurt találjak, egész a francia határig és akkor se adnám őt Henry Rocheforte-ért, még a divatos és igen tehetséges Abel Bonnardért sem. Ma is ugyanazzal az elemi erővel hat rám minden, sora, mint tizenöt évvel ezelőtt, mikor a latin nyelvtanom mellett a *Fehér könyv*-et szorongattam. Egy multkori cikke »Az Ujság«-ban az egész diákkorom érzéskörét bolygatta fel. Éreztem az ő örök fiatalságában az én fiatalságomat.

Ha nem lenne illetlen és ostoba dolog vele kapcsolatban »irodalomtörténet«-ről beszélni, fel kellene jegyezni róla, hogy ő a magyar próza formatorője, aki először teszi lágygyá a nyelvünket, mert beleviszi az életét, a pillanata szeszélyét, mindent, ami jellemző reá. S ebben forradalmár. A naturalista természetesen meghalt. Maga parentálja el a könyve elején. De a naturalistában más is volt, mint a kor láza és ez él, ez mozgatja ma is regényét és cikkét. Ha vissza lehetne fordítani az idő kerekét, a tizenhét éves ember a saját igazolását látná *Bródy* Sándor írásaiban, ebben a könyvben is, amelyben le van álcázva a naivsága s az előszóra talán ő maga írná meg a feleletet — s a kritikát — egy utószóban, körülbelül így:

— Tudom, hogy ez az író okosabb és művészebb művész, mint én voltam. Egy kicsit lenéz és csufol s egy kicsit szeret. De mégis én írom minden könyvét, minden sorának én adok lázat és ragyogást és én vagyok benne, aki el nem muló, én a gyerekes és lenézett, én a poéta, én — a romantikus.

Felelős szerkesztő és kiadatulajdonos: KISS JÓZSEF.

Szeplős és pattanásos hölgyek és urak részére kizárólag a *Diana-arczkrém* és *Diana-szappan* bőrápoló- és szépítőszert ajánlható. Ára 75—75 krajczár. Egyedüli készítő: Erényi Béla Diana gyógyszerháza, Budapest, Károly-körút 5.

Az *Olinkievich Kristalin-crém* azon egyedül eddig még nem létezett szépítőszert, mely tudományos alapon, tisztán növényi alkotórészekből, minden zsíros anyag nélkül készül. Kiválósága abban nyilvánul, hogy a bőr sejtjeit nem tömi be, mint a zsíros kenőcsök, ellenben azok szabad lélegzését elősegíti. Az *Olinkievich Kristalin-crém* oly gyógynövényekből készül, mely a legpetyhüdtobb arczot is rövid használat után bársonysimává, *üdvévé és fehérré teszi.* Tudományos körökben ismert kiváló készítmény. Ára: növényiszappan 1.—, növényipuder 1.—, növényerém üvegdoboz 1.— és nagy üvegdoboz 3.— K. Megrendelhető *Olinkievich Sándor* gyógyszerész, chemikusnál, VIII., Baross-utca 91.